

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Кривично дело прања новца
(мастер рад)

Ментор

Доц. др Душица Миладиновић-
Стефановић

Студент

Стефан Такић
Број индекса: М 014/15-УП

Ниш, 2017.

САДРЖАЈ

I УВОД	1
II ПОЈАМ ПРАЊА НОВЦА	3
2.1. Кривично дело прање новца у међународном праву	5
2.2. Кривично дело прање новца у законодавству Републике Србије.....	7
2.2.1. Елементи бића кривичног дела прања новца у Кривичном закону Републике Србије (члан 245 КЗ).....	7
III ФАЗЕ ПРАЊА НОВЦА	12
3.1. Прва фаза – полагање (пласман)	13
3.2. Друга фаза – покривање (позакоњење)	15
3.3. Трећа фаза – интеграција	17
IV ОБЛИЦИ И ТЕХНИКЕ ПРАЊА НОВЦА	19
V СИМБИОЗА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА, ПРАЊА НОВЦА И КОРУПЦИЈЕ	29
VI ВЕЗА ИЗМЕЂУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА, ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА.....	32
VII ЕКОНОМСКЕ И СОЦИЈАЛНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ПРАЊА НОВЦА	35
VIII ПРЕВЕНТИВНИ И РЕПРЕСИВНИ МЕТОДИ У СУПРОТСТАВЉАЊУ ПРАЊУ НОВЦА.....	37
8.1. Методи и мере за спречавање прања новца	37
8.2. Откривање и доказивање кривичног дела прања новца	43
8.3. Међународна сарадња	46
8.4. Група за финансијске акције (Financial Action Task Force)	46
IX ИСТРАЖИВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	50
9.1. Предмет, значај и циљ истраживања	50
9.2. Просторни и временски оквир истраживања.....	50
9.3. Статистички подаци за прање новца	51
X ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	58
ЛИТЕРАТУРА.....	60
САЖЕТАК	62
SUMMARY	64
БИОГРАФИЈА.....	66

I УВОД

Новац важи за мерило вредности и средство плаћања и због значаја који има у платном промету и привредном пословању ужива посебну правну заштиту, нарочито у домену кривичног права. Основна сврха санкционисања овог кривичног дела је сузбијање прања новца, тј. уноса у оптицај противправно прибављеног новца.¹ Појам новца треба узети у значењу како је одређено у члану 112, став 23 Кривичног законика² – *Новац је метални и папирни новац или новац израђен од неког другог материјала који је на основу закона у оптицају у Републици Србији или у страниј држави.*

Савремени организовани криминал се у односу на традиционалне форме разликује по томе што се јавља у већем броју облика и по томе што непрестано открива нове области које могу бити извор криминалног профита. Већина постојећих видова организованог криминала је међусобно повезана и испреплетана и у директној или индиректној узрочно-последичној вези. Дешава се да једна криминална организација обавља криминалне операције у више различитих области или да постоји сарадња, с циљем остваривања заједничких криминалних циљева, између криминалних организација које се баве различитим видовима криминалне делатности.

Појавни облици криминала у привредно-финансијском пословању непрекидно се прилагођавају и усавршавају у односу на техничко-технолошки напредак и развој економских односа што захтева и стално усавршавање мера које предузимају надлежни органи на превентивном и репресивном плану у супротстављању организованом криминалу. Земље у транзицији с недовољно изграђеним институцијама за борбу против организованог криминала представљају привлачан терен за криминалне организације које константно трагају за новим центрима за прање новца. Тим земљама су неопходне инвестиције како би покренуле своју економију. У групу тих земаља спада и наша земља.

Прање новца се појављује као пратећи облик организованог криминала који криминалним организацијама омогућава легализацију средстава стечених криминалном делатношћу. Како криминалне групе, организације и појединци, бавећи се криминалном делатношћу, остварују огромне количине криминалног профита, основни

¹ Љ. Лазаревић, Коментар Кривичног законика, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2011. године, стр. 548.

² Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

проблем који стоји пред њима јесте – како несметано користити приходе од криминалне делатности и избећи кривично гоњење. Групе и појединци тада перу свој прљав новац, убацујући га у легалне финансијске токове, служећи се притом широким спектром начина прања новца.³

Ефикасним системом мера и метода сужавају се могућности криминалним организацијама да:

- прикривају порекло нелегално стечене имовине
- несметано користе противправна средства
- прикривају своје криминалне делатности и избегну кажњавање и
- руше економске полуге моћи других криминалних организација.

Наша земља је начинила прве напоре ка организованом супротстављању прању новца ратификацијом Конвенције о борби против транснационалног организованог криминала (Палермо конвенција) и доношењем Закона о спречавању прања новца. Даљи напори би требало да буду усмерени ка реализацији мера предвиђених законом и ка усавршавању и подизању нивоа стручности надлежних органа, пре свих полиције, за ефикасно супротстављање прању новца.⁴

Што се тиче метода које су коришћене приликом обраде података, ради спровођења истраживања коришћено је квалитативно сагледавање и метода квантитативне анализе прибављених података, који се односе на број поднетих кривичних пријава, подигнутих оптужница и број осуђених лица за извршено кривично дело прања новца у Републици Србији, у периоду од 2011. до 2015. године.

³Г. Бошковић, Организовани криминал – друго, измењено и допуњено издање, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014. године, стр. 67-76.

⁴ Г. Бошковић, Прање новца, БеоСинг, Београд, 2005. године, стр. 16.

II ПОЈАМ ПРАЊА НОВЦА

Новац прибављен незаконитим, организованим криминалним делатностима представља економску полугу моћи криминалних организација која им омогућава укључивање у легалне економске токове и корупцију органа власти.⁵

Прање новца је у данашње време изузетно распрострањена појава. Према ММФ-у сума опраног новца на годишњем нивоу износи два до пет процената годишњег бруто светског дохотка, односно шесто милијарди долара годишњег нелегалног прихода.⁶

Појам прања новца потиче од енглеског израза **money laundering**, што значи легализација криминалног капитала, односно финансијске трансакције са циљем прикривања стварног порекла новца и других облика капитала на тржишту. Огледа се у криминалним радњама попут фалсификовања финансијске документације и манипулацијама системом међубанкарских трансакција, а последњих година се изражава у утајама пореза, илегалној трговини дрогама и оружјем, организованом коцкању, проституцији, рекету, процесима приватизације и сл.

Термин „прање новца“ настао је у Америци, за време прохибиције, када су криминалци новац од илегалне производње и продаје алкохола приказивали као легалну зараду остварену у перионицама за прање веша и аутомобила. Термин је првобитно употребљен у новинама, а потом га је преузела и криминолошка наука.⁷ Тачније, термин је први пут употребљен у штампи поводом афере Вотергејт 1973. године.⁸

Постоје многе дефиниције прања новца, али су у суштини све мање-више сличне, тако да нема великих неслагања када је у питању само схватање и одређење појма прања новца.⁹ Међутим, први међународни пропис којим је дефинисан, иако посредно, појам прања новца јест Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци¹⁰.

⁵ Г. Бошковић, Организовани криминал, *op.cit.*, стр. 16.

⁶ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 19.

⁷ Н. Теофиловић, М. Јелачић, Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупције и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006. године, стр. 14.

⁸ Г. Бошковић, Организовани криминал, *op.cit.*, стр. 77.

⁹ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 14.

¹⁰ С. Циндори, Т. Петровић, Индикатори ризичности банкарског сектора у оквирима превенције прања новца, 2016, Зборник Правног факултета у Загребу, стр. 762

Постоје различита тумачења прања новца у домаћој и страниј литератури, али без обзира на то које разматрање прихватили, суштина остаје иста - смањити или у потпуности искључити ризик од заплене противправне имовинске користи и кажњавања учиниоца за кривична дела.

„Под прањем новца подразумева се свака радња или покушај радње којом се сакрива или прикрива нелегално порекло средстава, тако да изгледа да она потичу из легалних извора.“¹¹

Као најважније карактеристике ове врсте криминалитета могу се издвојити следеће:

- располагање „прљавим“ новцем условљено је предикатним кривичним делом или делима,
- то је процес којим се прикрива порекло, постојање и природа нелегално стечених средстава,
- процес прања новца обухвата укључивање нелегално стечених средстава трансформацијом, пребацивањем, размењивањем, прикривањем порекла и намене, мешањем са легалним средствима или на други начин у легалне финансијске токове,
- прањем новца се осим порекла средстава, прикривају и криминалне делатности појединаца и криминалних организација и
- крајњи циљ прања је несметано коришћење криминалног профита и избегавање казне за учињена кривична дела.

На основу ових карактеристика, прање новца би се могло дефинисати као *„врста имовинског криминалитета, чији су циљеви прикривање постојања и порекла нелегално стечених средстава, и то укључивањем тих средстава трансформацијом, пребацивањем, размењивањем, прикривањем намене мешањем са легалним средствима или на други начин у легалне финансијске токове, чиме се осим порекла нелегално стечених средстава прикрива криминална делатност и остварује крајњи циљ прања новца – несметано коришћење прихода од криминалне делатности и избегавање казне за извршена кривична дела.“¹²*

¹¹ Дефиницију је усвојила Генерална скупштина Интерпола 1995. године.

¹² Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 20- 23.

2.1. Кривично дело прање новца у међународном праву

Прање новца може да се дефинише на више начина, али је већина земаља у својим законодавствима инкорпорирала дефиниције преузете из Конвенције Уједињених нација против недозвољене трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама (Бечка конвенција из 1988.) и Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала (Палермо конвенција из 2000.). Поред њих, основни међународни документи за супротстављање прању новца су још и Конвенција Савета Европе о прању, трагању, привременом одузимању и одузимању прихода стечених кривичним делом (Стразбур, 1990) и Директива за спречавање коришћења финансијског система у сврхе прања новца (Луксембург, 1991). Савет Европе је 1980. године усвојио први међународни инструмент за борбу против прања новца (Препорука број R(80) о мерама против преношења и чувања средстава која потичу од криминала), и тада се активност међународне заједнице сводила на сузбијање прања новца које је повезано са илегалном трговином дроге, а касније се дошло до закључка да прање су и друга кривична дела повезана с прањем новца¹³.

У Бечкој конвенцији дата је прва дефиниција прања новца. Кривично дело је ограничено само на приходе и имовину који су стечени вршењем кривичних дела која су повезана са дрогом и психотропним супстанцама. Кривично дело постоји када се „смишљено (намерно) предузимају следеће активности:

1. конверзија или трансфер својине, уз знање да је таква својина стечена на основу једног или више прекршаја у складу са подставом (а) овог става, или на основу учешћа у таквом прекршају или прекршајима, за сврхе скривања или прикривања незаконитог порекла својине или помагања неком лицу које је умешано у почињење таквог или таквих прекршаја да би избегло законске последице својих дела;
2. скривање или прикривање праве природе, извора, места, располагања, кретања, права у вези са својином, или над својином, уз знање да је таква својина стечена на основу једног или више прекршаја утврђених у складу са подставом (а) овог става или учешћем у једном или више таквих прекршаја.¹⁴

¹³ Д. Коларић, Борба против прања новца у националном и међународном кривичном праву, Наука безбедност полиција, Београд, 2007, број 2, стр. 64

¹⁴ Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 14/90, чл. 3 став 1. тачка б (1) и б (2).

У конвенцији постоји и „стицање, поседовање или коришћење својине, са знањем, у време пријема, да је таква својина стечена на основу једног или више прекршаја утврђених у складу са подставом (а) овог става или учешћем у таквом прекршају или прекршајима“.¹⁵

Генерална скупштина усвојила је Конвенцију о борби против транснационалног организованог криминалитета 2000. године у Палерму. У конвенцији се захтева да државе у своја национална законодавства пропишу следећа четири кривична дела:

- учешће у групама за организовани криминал,
- прање новца,
- корупција, и
- ометање правде.¹⁶

Према Палермо конвенцији, прање новца је дефинисано у члану 6 као претварање или пренос имовине, знајући да се до те имовине дошло путем криминалних радњи, у циљу сакривања и прикривања незаконитог порекла имовине, или помагања лицу умешаном у извршење предикатног кривичног дела како би избегло законске последице свог порекла имовине, затим као помагање лицу умешаном у извршење предикатног кривичног дела како би избегло законске последице свог порекла имовине, или помагање лицу умешаном у извршење предикатног кривичног дела како би избегло законске последице свог чињења; скривање или прикривање праве природе, извора, локације, располагања, кретања или власништва или права на имовину, знајући да је таква имовина стечена криминалним путем.

Конвенција Савета Европе о прању, трагању, привременом одузимању и одузимању прихода сечених кривичним делом (Стразбур, 1990) предвиђа да ће „свака страна усвојити такве законодавне и друге мере које могу бити неопходне да се по њеном домаћем праву, када се учине са намером, као кривична дела установе:

1. конверзија или трансфер имовине, уз знање да таква имовина представља приход од криминала, с циљем прикривања или нетачног приказивања незаконитог порекла имовине или помагања неком лицу које је укључено у чињење предикатног кривичног дела да избегне законске последице својих дела;

¹⁵ Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 14/90, чл. 3 став 1. тачка ц (1).

¹⁶ Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/2001, чл. 6 став 2. тачка б.

2. прикривање или нетачно приказивање праве природе, извора, места, употребе, кретања, права или својине у односу на имовину, знајући да та имовина представља приход стечен чињењем кривичног дела;
3. стицање, поседовање или коришћење имовине, са знањем, у време пријема, да таква имовина представља приход од кривичног дела;
4. учествовање, удруживање или завера ради чињења, покушај чињења и помагања, подстицање, олакшавање и саветовање у циљу чињења било ког од кривичних дела установљених у складу са овим чланом.¹⁷

Предвиђено је да је потребно да све стране сарађују у највећој могућој мери у циљу истраге и поступака чији је циљ конфискација нелегалних средстава и прихода. У члановима 8. и 9. се говори о обавези пружања узајамне помоћи и самом њеном извршењу, док се у члану 10. говори о међусобној размени обавештења без претходног захтева, ако таква обавештења не би довела до ометања истрага, а користила би страни примаоцу у даљем раду.¹⁸

Значајно је поменути и радну дефиницију Уједињених нација која прање новца посматра као процес који се састоји из три фазе, „који захтева: прво, **покретање фондова** који су у директној вези с криминалом; друго, **прикривање трагова** да се завара истрага и треће, **поново стављање новца на располагање криминалцима**, при чему је географско и порекло занимања скривено из видокруга.“¹⁹

2.2. Кривично дело прање новца у законодавству Републике Србије

2.2.1. Елементи бића кривичног дела прања новца у Кривичном законнику Републике Србије (члан 245 КЗ)

- 1) **Ко изврши конверзију или пренос имовине, са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, или прикрије или лажно прикаже чињенице о имовини са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, или стекне, држи или**

¹⁷ Конвенција Савета Европе о прању, трагању, привременом одузимању и одузимању прихода сечених кривичним делом (Стразбур, 1990), члан 6 став 1.

¹⁸ Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 7/2002 и 18/2005, члан 6 став 1 (а, б, ц, и д), чланови 8., 9. и 10.

¹⁹ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 16.

користи имовину са знањем, у тренутку пријема, да та имовина потиче од кривичног дела, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

- 2) Ако износ новца или имовине из става 1. овог члана прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.
- 3) Ко учини дело из ст. 1. и 2. овог члана са имовином коју је сам прибавио криминалном делатношћу, казниће се казном прописаном у ст. 1. и 2. овог члана и новчаном казном.
- 4) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана изврши у групи, казниће се затвором од две до дванаест година и новчаном казном.
- 5) Ко учини дело из ст. 1. и 2. овог члана, а могао је и био дужан да зна да новац или имовина представљају приход остварен кривичним делом, казниће се затвором до три године.
- 6) Одговорно лице у правном лицу које учини дело из ст. 1, 2. и 5. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело, ако је знало, односно могло и било дужно да зна да новац или имовина представљају приход остварен кривичним делом.
- 7) Новац и имовина из ст. 1. до 6. овог члана одузеће се.

Објект радње јесте имовина која потиче од вршења кривичног дела и сам појам имовине овде треба најшире схватити. Он обухвата: новац, покретне и непокретне ствари, имовинска права и друго. Док се у Конвенцији о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом имовина одређује у том најширем смислу, у Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма је то нешто другачије одређено. Наиме, Закон посебно одређује појам имовине и појам новца, не укључујући у појам имовине и новац приликом самог одређења појма прања новца у члану 2. став 1.²⁰

Услов који се односи на имовину јесте да она потиче од вршења било ког кривичног дела чијим се извршењем дошло до имовине која је предмет кривичног дела прања новца. У погледу утврђивања да ли имовина потиче од вршења кривичног дела,

²⁰ Члан 2 став 1.

није потребно да постоји правоснажна пресуда за то кривично дело, већ се то утврђује за потребе савког конкретног случаја прања новца.²¹

Основни облик дела врши се различитим радњама које се предузимају према имовини за коју се зна да потиче од извршења кривичног дела, а те радње могу бити:

1. извршење конверзије или преноса имовине с намером да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине;
2. прикривање или лажно приказивање чињеница о имовини;
3. стицање, држање или коришћење такве имовине.“

Конверзија подразумева промену једне новчане валуте за другу, под преносом имовине подразумева се сваки правни посао којим се на другом преноси право својине (на пример, поклон, продаја и слично), стицање је прибављење својине на стварима или имовинским правима, под држањем се има у виду притежање на стварима које представљају имовину (на пример, чување и друго), а коришћењем се сматрају зајам, изнајмљивање и друго.²²

Казна за основни облик дела је од шест месеци до пет година и новчана казна.

Кривично дело може извршити и извршилац предикатног кривичног дела из кога је проистекла имовина.

Ставови 5 и 6 члана 9 Конвенције Савета Европе сугеришу да не би требало да буде нужно да је претходно или истовремено изречена пресуда за предикатно кривично дело, као и да није нужно да буде установљено о ком кривичном делу (предикатном) је реч. Све то не умањује значај потребе утврђивања чињенице да је извршилац дела знао да имовина потиче из кривичног дела. То је субјективни елемент дела и он се може утврђивати другим доказним средствима.²³

Код трећег облика дела, то знање би требало да постоји у време кад се до имовине дошло, односно у тренутку њеног пријема, из чега произилази да дело неће постојати уколико је до тог сазнања дошло када се имовина већ држи или користи. Поред знања код конверзије и преноса имовине се захтева и намера да се прикрије или

²¹ З. Стојановић, Коментар Кривичног законика, Службени гласник, Београд, 2009. године, стр 687.

²² Ђ. Ђорђевић, Кривично право – посебни део, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011., стр. 125.

²³ Билтен Врховног Касационог суда, Intermex, Београд, бр. 2/2011, судија Биљана Синановић – Прање новца, стр. 66.

лажно прикаже незаконитост порекла имовине. Дело је свршено предузимањем неке од радњи уз постојање свести о пореклу и намере о прикривању порекла имовине.²⁴

Извршилац дела може бити било које лице. Било је спорно да ли то може бити и лице које је имовину стекло вршењем кривичног дела. Предвиђено је да ће се казнити истом казном и онај ко учини основни или тежи облик прања новца са имовином коју је сам прибавио извршењем кривичног дела.

Новац и имовина из става 1. до 6. овог члана одузеће се.²⁵ Овде се ради о мери безбедности одузимања предмета из члана 87 КЗ, иако се у ширем смислу, у односу на кривично дело којим је имовинска корист остварена, појављује и као мера одузимања имовинске користи.²⁶

Овде је потребно детаљије објаснити појам квалификаторних околности, појам групе и одговоног лица.

Квалификовани, односно тежи облик кривичног дела настаје када се обележјима основног облика додају допунска обележја, односно квалификаторне околности. Наш Кривични законик прописује одговорност за тежу последицу тако што предвиђа да: “Кад је из кривичног дела произашла тежа последица због које закон за то дело прописује тежу казну, та се казна може изрећи ако је учинилац у односу на ту последицу поступао из нехата, а и са умишљајем ако тиме нису остварена обележја неког другог кривичног дела ”.²⁷ Значајно је да се истакне да, када су у питању кривична дела извршена у свом квалификаторном (тежем) облику, квалификаторна околност мора бити потпуно чињенично одређена у опису дела у изреци, да би из тог и таквог описа проистекла и тежа квалификација.²⁸

Под одговорним лицем сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица и лице коме је фактички поверено обављање тих послова, као и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а да при томе ова кривична дела не спадају у групу кривичних дела

²⁴ Билтен Апелационог суда у Новом Саду, Intermex, Нови Сад, бр. 1/2010, судија Снежана Лековић – Финансијски криминал (прање новца), стр. 161.

²⁵ Члан 245. став 1-7. КЗ

²⁶ З. Стојановић, *op.cit.*, стр 687.

²⁷ Члан 27 КЗ.

²⁸ <http://www.palo.rs/srbija-pravo/cinjenicna-odre-enost-kvalifikatorne-okolnosti/1775307/>

против службене дужности, односно да нису прописана као кривична дела службеног лица.²⁹

Под појмом групе подразумевају се најмање три лица, повезана ради трајног или повремениог вршења кривичних дела, која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.³⁰

²⁹ Члан 112 тачка 5 КЗ.

³⁰ Члан 112 тачка 22 КЗ.

III ФАЗЕ ПРАЊА НОВЦА

Профит је главни мотив највећег броја извршених кривичних дела, попут трговине наркотицима, оружјем, кријумчарење алкохола и дувана, пиратерија, уцене и многих других. Да би појединци и криминалне организације могли да користе стечени профит („прљави“ новац) на регуларан начин, потребно је да он делује као „чист“, што подразумева његово „прање“.³¹

Када криминалци поседују противправно стечена средства, суочавају се са проблемом њиховог несметаног коришћења, а да при томе не оставе никакав траг који би могао да укаже на њихову криминалну делатност и самим тим избегну ризик од евентуалног откривања, заплене и њиховог кажњавања. Како би све то постигли, они приступају прању новца, користећи различите начине прања новца који се могу комбиновати у одређене шеме прања новца, о чему ћемо надаље говорити.

Већина шема прања новца се састоји од три уобичајене фазе.³² *Полагање* (пласман) представља размену нелегално стеченог новца у неки од облика који је лако преносив и који не изазива сумњу, а онда његово пуштање у токове финансијског система. *Покривање* (озакоњење) се састоји у кретању тих средстава, помешаних са средствима чије је порекло легално, кроз светски систем финансија, у настојању да се сакрију прави извори тих прихода. *Интеграција* (уградња) је процес при којем се та покривена средства поново уводе у главне економске токове, где се могу слободно трошити и улагати. Међутим, постоје одступања од овог модела који се састоји од три узастопно повезане фазе. У пракси се можемо сусрести са случајевима прања новца где новац не пролази кроз све три горе наведене фазе. Примера ради, нелегални новац може бити помешан са легитимним пре убацивања у финансијске токове (када се меша са приходима коцкарница, ресторана и сл.) или може се десити и да тај новац никада и не уђе у те легалне финансијске токове, већ се креће путем подземних банкарских канала (hawala у Индији и fei chi'en у Кини и др.). То значи да у истрази сваког појединачног случаја треба уважити принцип индивидуалности и, сходно томе, предузимати мере за супротстављање прању новца.³³

³¹ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 17.

³² Г. Бошковић, *Прање новца, op.cit.*, стр. 23.

³³ *Ibidem, op.cit.*, стр. 23, 24, 25.

Начини прања новца се константно прилагођавају у односу на техничко-технолошки напредак и развој економских односа, што на другој страни захтева сталну едукацију, специјализацију и усавршавање мера и радњи које надлежни органи предузимају с циљем ефикасног супротстављања прању новца и криминалитету уопште.³⁴

Сл. 1. Шема прања новца³⁵

3.1. Прва фаза – полагање (пласман)

Полагање (пласман)³⁶ је обично прва фаза у прању противправно стечених средстава која подразумева трансформацију нелегалног новца у облик погодан за транспорт и који не изазива сумњу и потом његово убацивање у легалне финансијске токове. Ова фаза, која представља располагање незаконитим новцем, је уједно и најтежи и најрањивији корак за пераче новца с обзиром да се највећи део тог новца прикупља у готовини и самим тим знатно је отежано његово померање, скривање, а у већим количинама може да привуче нежељену пажњу банкарских службеника, радника казина и сл.³⁷

³⁴ Г. Бошковић, Организовани криминал, *op.cit.*, стр. 78.

³⁵ <http://www.uvra.net/aktuelnosti/prikaz/razmatranje-nacrta-zakona-o-sprecavanju-pranja-novca-i-finansiranju-terorizma>

³⁶ У зависности од аутора можемо се срести са различитим терминима коришћеним за означавање прве фазе прања новца, попут: полагање, улагање, пласирање, пласман и сл.

³⁷ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 25.

У овој фази долази до увођења илегалних профита у легалне финансијске системе: готовина се уплаћује на банковне рачуне, углавном под изговорима регуларне делатности.

Депозити, углавном у готовини, се најчешће полажу због неких легалних послова, као што су на пример ресторани, луксузни бутици, пицерије, галерије и слично где се готовина помеша са приходима од легалног пословања, па се самим тим умањује могућност лаког откривања врућег новца. Уплата нелегално стеченог новца у банку може бити извршена на много начина, а нека од радњи типичних за фазу улагања су:

- „уплата „врућег“ новца под покрићем редовних готовинских прихода од пословања;
- оснивање лажних, тзв. „фантомских предузећа“ која не послују и постоје само као средство за уплату готовог новца на рачуне у банкама;
- уситњавање великих сума новца међу сарадницима који их полажу на рачуне у износима који су довољно мали или су испод законског цензуса, па због тога нису сумњиви банкарским радницима и нису предмет извештавања нити посебног праћења.“

У новије време се сусреће и куповина предузећа са озбиљним финансијским проблемима, чији ће рачуни послужити као тзв. „бојлер“ рачуни на којима ће се наћи новац претходно убачен у легалне финансијске системе преко депозита уплаћених на рачуне разних финансијских институција.³⁸

Сл. 2. Илустрација фазе полагања (пласмана)³⁹

³⁸ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 18.

³⁹ Б. Брцански, Основне карактеристике и последице прања новца на глобалном тржишту, Економски факултет Универзитета у Новом Саду, 2001. године, стр. 112.

Када су у питању изузетно велике количине нелегално стеченог новца криминалне организације, због непредвидивости и великог ризика при пласману средстава у финансијски систем земаља које имају строге законске прописе при улагању новца у финансијски систем, најчешће се опредељују за кријумчарење нелегално стечених средстава и на тај начин се велике количине новца износе из земаља где су стечене у офшор финансијске центре.⁴⁰ У тим центрима обавља се процес њиховог полагања у финансијски систем, а потом се враћа у земље порекла (нпр., у форми страног улагања и сл.).⁴¹

3.2. Друга фаза – покривање (позакоњење)

Следећи корак у процесу прања новца је фаза прикривања, чију суштину чини пребацивање претходно претворене готовине у банкарски депозит, са једног рачуна на рачуне различитих финансијских и других институција широм света, ради прикривања њеног избора и дестинације почетног криминалног капитала. Дакле, циљ тих бројних трансакција је прикривање везе између новца и криминалне активности од које потиче.⁴²

Покривање (озакоњење)⁴³ представља најзначајнију фазу у процесу прања новца, која подразумева низ финансијских трансакција које због своје учесталости, обима и комплексности личе на легитимне финансијске активности, чији је главни циљ онемогућавање повезивања нелегално стечених средстава са њиховим правим извором. У овој фази новац ушао у безготовински промет и основни циљ је да се раскине веза између новца и његовог незаконитог порекла. Полагање се обично састоји од преноса новца или трансфера пласираних средстава у финансијски или банкарски систем преко бројних рачуна, а један од начешћих начина којима се врши полагање је телеграфски трансфер новца преко офшор финансијских центара као што су Бахами, Холандски Антили, Кајманска острва и други. Када се та средства једном нађу ван граница земаља

⁴⁰ Офшор финансијски центри су земље где се банкарске, корпорацијске и друге финансијске операције воде под строгим режимом поштовања дискреционих права банака, са минималним надзором власти.

⁴¹ Г. Бошковић, Прања новца, *op.cit.*, стр. 26.

⁴² Небојша Теофиловић, Миленко Јелачић, *op.cit.*, стр. 18.

⁴³ У зависности од аутора можемо се срести са различитим терминима коришћеним за означавање друге фазе прања новца, попут: *покривање*, *прикривање*, *позакоњење*, *пресвлачење*, *смештање*, и сл.

порекала и уђу у финансијске системе таквих земаља постаје отежано њихово проналажење и праћење.⁴⁴

У овом случају, инострани добављач шаље лажне или увећане фактуре „бојлер“ компанији у којој је већ дошло до депоновања прљавог новца, али до размене робе или обављања услуга и не долази или се оно чини у неодговарајућем броју или квалитету. Једино што се креће је новац, који се привидно безазлено пребацује у иностранство ради легалних привредних активности.

Током ове фазе обави се огроман број трансакција којима се преноси новац широм света, од којих су многе бесмислене и за њих се не може пронаћи никакво покриће.⁴⁵

„Перачи“ новца се труде да противправна средства физички или електронски пређу две, три или више граница, јер ће сама операција прања новца бити успешнија уколико новац прође кроз више система са различитом законском регулативом.⁴⁶ У неким острвским земљама се, наиме, не испитује порекло новца и незаконитим се сматрају само оне радње које су као такве прописане њиховим законодавствима и учињене на њиховој територији. Такве земље се називају пореским рајевима.⁴⁷

Сврха ових трансакција је да се прикрију трагови кретања новца и да се отежа посао свакоме ко покушава да открије порекло новца. Радње које су карактеристичне за ову фазу су: куповина полиса осигурања, давање позајмица, куповина скупocene робе, уметничких дела, акција и користе се многи други финансијски инструменти.⁴⁸

Напори међународне заједнице у супротстављању прању новца су знатно допринели сужавању могућности криминалних организација за криминалне активности које се односе на прање новца, што је утицало на то да криминалне организације ангажују разне експерте из области финансија, што је резултирало већом сложенешћу шема прања новца и, самим тим, њиховим тежим откривањем.⁴⁹

⁴⁴ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 26.

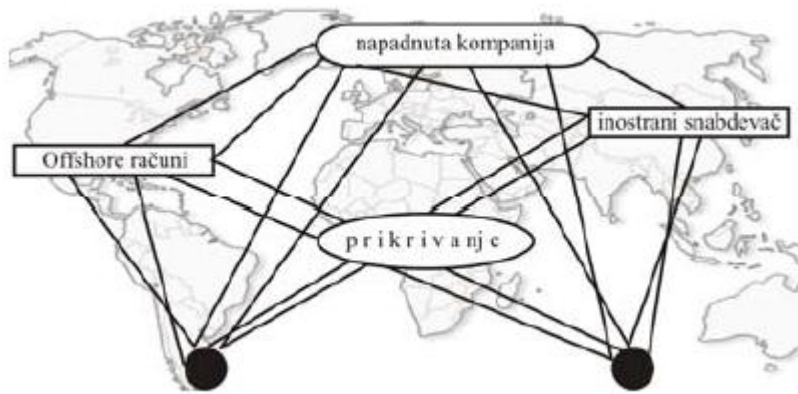
⁴⁵ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 19.

⁴⁶ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 27.

⁴⁷ Б. Брцански, Основне карактеристике и последице прања новца на глобалном тржишту, Економски факултет Универзитета у Новом Саду, 2001. године, стр. 113.

⁴⁸ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 19.

⁴⁹ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 27.

Сл. 3. Илустрација фазе покривања (позакоњења)⁵⁰

3.3. Трећа фаза – интеграција

Фаза у процесу прања новца којом он поново улази у легалне економске токове је фаза интеграције.

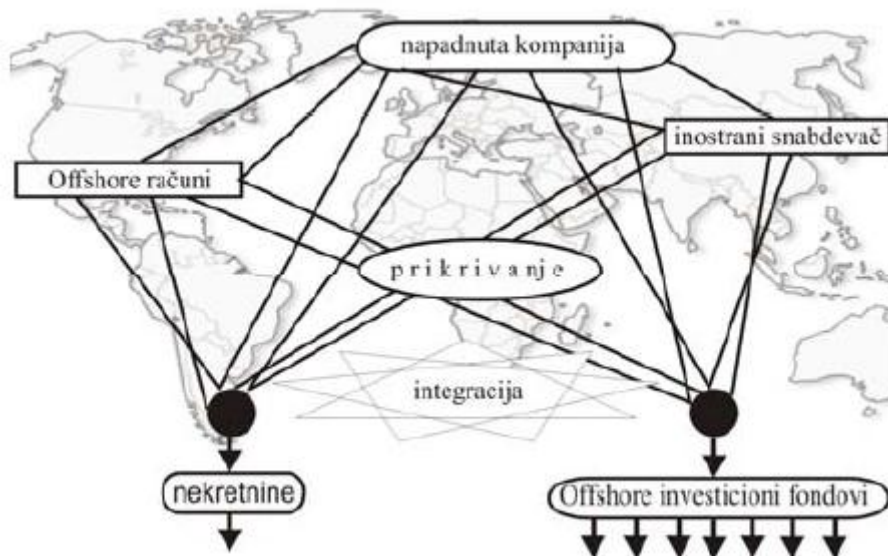
Ова фаза подразумева трансфер пласираних средстава у глобалне финансијске токове ради њиховог мешања са легитимно стеченим средствима и крајњи циљ ове фазе је да се пласирана средства прикажу као приходи остварени легитимним пословањем. Најчешће се интегришу у глобалне финансијске токове посредством финансијских инструмената као што су гарантна писма, обвезнице, полисе осигурања, банковне менице, фактуре, гаранције и слично.⁵¹

Радње карактеристичне за ову фазу, којима се новац стечен криминалом интегрише у легалне токове, су куповина пословних зграда, складишта, станова и слично. Иако се овај посао финансира прљавим новцем, приход који се остварује од издавања простора у закуп неће бити сумњив јер је резултат законом дозвољене делатности.

Ово је коначна фаза процеса прања новца у којој је тешко направити разлику између легалних и нелегалних средстава и њен циљ је да се новац стечен криминалом пребаци у послове које закон не препознаје као забрањене.

⁵⁰ Б. Брцански, Основне карактеристике и последице прања новца на глобалном тржишту, Економски факултет Универзитета у Новом Саду, 2001. године, стр. 113.

⁵¹ *Ibidem.*

Сл. 4. Илустрација фазе интеграције⁵²

Традиционални метод којим се служила мафија био је улагање новца у грађевинску индустрију, али постоје и други начини. Један је оживљавање предузећа која се налазе у тешкоћама инвестирањем новца у њих, који потом предузећа користе као свој капитал и настављају са нормалним пословањем. Перачи новца у таквим предузећима примају дивиденде и директорске плате, што су законити приходи. Када се улаже у некретнине као што је куповине пословног простора или апартмана, перач новца прима законит приход у виду закупа⁵³.

⁵² Б. Брцански, Основне карактеристике и последице прања новца на глобалном тржишту, Економски факултет Универзитета у Новом Саду, 2001. године, стр. 113.

⁵³ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 19-20.

IV ОБЛИЦИ И ТЕХНИКЕ ПРАЊА НОВЦА

Перачи новца, суочени са могућностима заплене противправно стечене имовинске користи, откривања криминалне организације и кажњавања група и појединаца, стално траже нове путеве како би заобишли прописе и свој нелегални капитал интегрисали у легалне финансијске токове, користећи се при том широким спектром начина прања новца. Сами начини прања новца се константно прилагођавају и усавршавају у односу на техничко-технолошки напредак и развој економских односа на државном и међународном плану. У највећем броју земаља у свету трговина дрогом представља главни извор нелегалног профита. Међутим, значајни пораст бележи и криминал који није повезан са трговином дрогом, већ долази од утаје пореза, шверца, финансијских превара, рекетирања и сл. Проневере, трговина на основу привилегованих информација, мито и шеме компјутеризованих превара такође могу донети велике профите.

Што се тиче начина прања новца у оквиру банкарског пословања, треба истаћи да само банкарско пословање представља погодно тле за различите злоупотребе повезане са прањем новца, као и да је основни циљ истих убацивање нелегално стечених прихода у легалне финансијске токове. На тај начин криминалне организације улазе у финансијске институције и стичу контролу над политичким и економским токовима путем правог новца. То се најчешће постиже корупцијом.

Да би се наведено спречило, потребно је идентификовати посебно осетљиве сегменте банкарског пословања за различите злоупотребе повезане са прањем новца и предузети све што је потребно за спречавање злоупотреба банкарских система у том смислу.⁵⁴

Коришћење кореспондентних рачуна у сврхе прања новца. Кореспондентно банкарство представља пружање банкарских услуга једне банке другој, што подразумева постојање кореспондентног рачуна једне финансијске институције који она држи код друге финансијске институције за свој рачун и у своје име.“ Преко кореспондентних односа банке могу да обављају међународне трансакције и у земљама где немају своја представништва. Кореспондентно пословање анулира принцип „упознај свог клијента“. Односи који настају таквим пословањем стварају ситуацију у

⁵⁴ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 36-37.

којој једна финансијска институција обавља трансакције за клијенте друге банке. У таквој ситуацији кореспондентна банка пружа услуге физичким и правним лицима, ослањајући се на информације о истима које добија од респондентне банке. Индикатори прања новца у таквим ситуацијама најчешће се односе на немогућност добијања података о правном лицу за чији се рачун врши трансакција, трансакције по необичним моделима, честе и велике безготовинске трансакције и слично.⁵⁵

Коришћење електронског трансфера новца у сврхе прања новца. Наиме, ради се о најчешћем методу преноса капитала широм света, те је стога логично да је овакав начин преноса средстава најпогоднији и најчешћи начин прикривања нелегално стечених средстава. Сам процес електронског трансфера новца почиње захтевом клијента да његова банка пренесе средства на кориснички рачун у другој банци, а све се то одвија преко централног компјутера путем којег полазна банка шаље податке, у виду информација, ко шаље новац, о којој суми се ради, која је банка прималац, ко је корисник и слично. Врши се електронско усклађивање рачуна између банака и доставља извештај о исплати код полазне банке и уплати код банке примаоца. Ток преноса средстава се усложњава када банке нису у истом систему за електронски трансфер средстава и тада постоје банке посредници. У случајевима када постоји више банака посредника, ствара се већи простор за злоупотребе, јер тада опада могућност идентификације пошиљаоца и примаоца новца.⁵⁶ Два најпознатија система за електронски трансфер средстава су CHIPS (Clearing House Interbank Transfer System) који функционише на територији САД и SWIFT (Society For Worldwide Interbank Financial Telecommunications) за подручје Европе.

Коришћење спроводних и овлашћених рачуна у сврхе прања новца. Злоупотребе спроводних рачуна у сврхе прања новца су повезане са електронским трансферима новца, где перачи новца, користећи различите компаније параване или преко посредника и агената, отварају рачуне у банкама широм света како би обављањем што већег броја финансијских трансакција створили привид пословних и финансијских операција, а све са циљем прикривања стварног пошиљаоца и примаоца средстава. При томе саме особе које предузимају такве финансијске операције, по завршетку истих мењају финансијске центре и премештају своје активности у нове, отварајући нове рачуне под новим или истим идентитетом. Што се тиче овлашћених

⁵⁵ Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies for 2001-2002, Paris, p.8.

⁵⁶ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 41, 42.

рачуна, они су један тип кореспондентних рачуна, тачније то су кореспондентни рачуни банака у другим земљама за које клијенти страних банака имају овлашћење да их користе. Проблеми се стварају у случају да банке не изврше детаљне провере клијената са којима послују, па се самим тим ствара већи простор и злоупотребљавају те рачуне.

Злоупотребе приватних банкарских услуга у сврхе прања новца. Пружање банкарских услуга у оквиру приватних банкарских услуга одвија се између правних и физичких лица чија је нето имовина велика, те је стога, самим стратегијама пословања банака, предвиђен већи степен дискреције и поверљивости у односу на обичне клијенте. Главни проблем који доводи до злоупотреба у оваквим односима настаје услед недовољне провере легалности средстава која ова лица поседују. Овај тип злоупотреба се нарочито везује за тзв „политички изложене особе“. Они новац који добијају путем мита, злоупотребе функција и слично, пребацују у иностранство ради прања и прикривања, а након тога исти тај новац користе у различите сврхе, нпр. појављују се као инвеститори и слично. Спречавање оваквог понашања могуће је појачаним проверама средстава која представљају предмет пословања, односно пружања приватних банкарских услуга.⁵⁷

Улога offshore финансијских центара у прању новца. Основни циљ формирања offshore финансијских центара је да се физичким и правним лицима обезбеде извесне финансијске погодности које се најчешће користе за легализацију или скривање нелегално стечених средстава.⁵⁸ Термин offshore банкарство односи се на земље где се банкарске, корпорацијске и друге финансијске операције воде под минималним надзором власти у строго поштовање права банака. Главни проблеми који се овде јављају односе се на строга правила поштовања банкарских тајни, немогућност идентификације власника рачуна или правних лица, простор за формирање компанија шкољки и некооперативност офшор центара у пружању помоћи приликом вођења истрага које се односе на прање новца. Од круцијалног значаја за беспрекорно функционисање операција прања новца преко ових центара, јесте учествовање у истим експерата из разних области, попут рачуновођа, финансијских консултаната, адвоката и сличних.⁵⁹

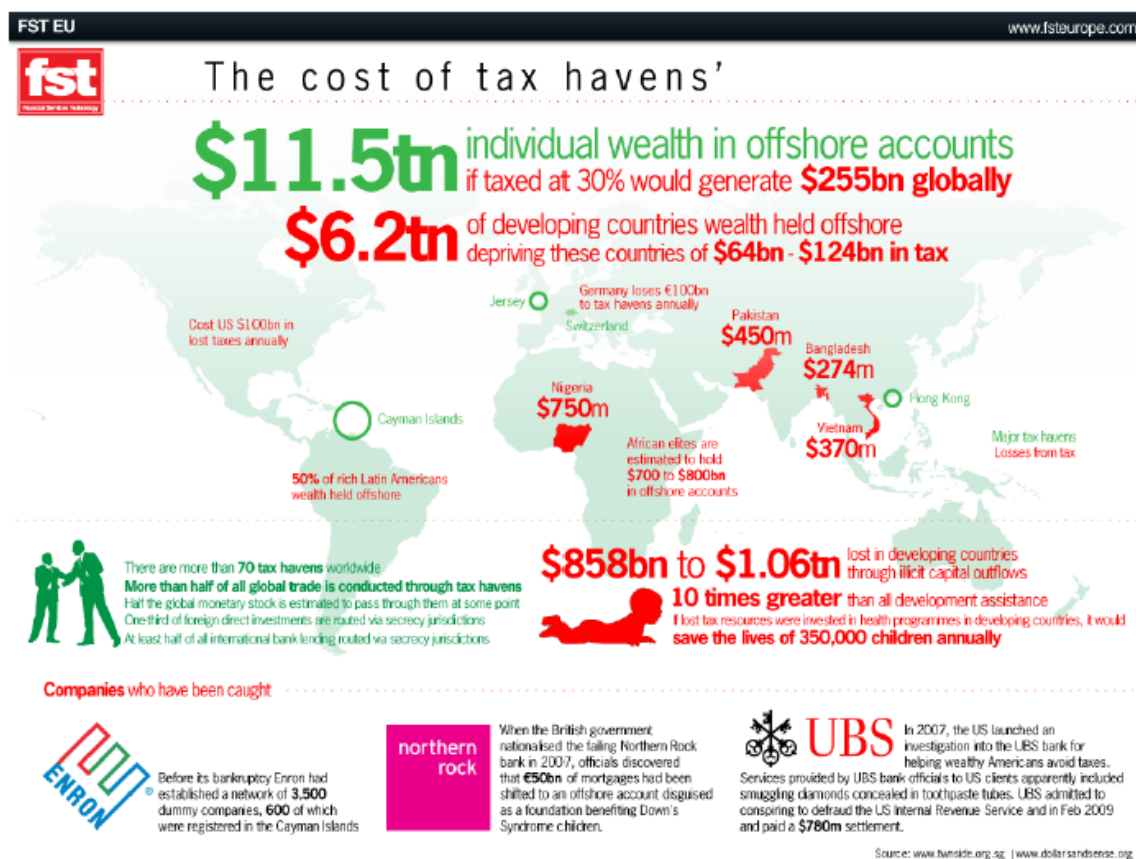
Основне карактеристике шема прања новца преко поменутих финансијских центара су:

⁵⁷ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 45-46.

⁵⁸ Н. Теофиловић, М.о Јелачић, *op.cit.*, стр. 137.

⁵⁹ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 48-50.

- вишеструки низ финансијских трансакција
- коришћење посредника за вођење трансакција,
- међународна мрежа шкољка (shell) компанија, заједно са специјализованим of-the-shell варијацијама, које се гасе одмах по завршетку трансакције,
- коришћење више центара за једну операцију прања новца.⁶⁰

Слика 5. Рачуни на off-shore зонама⁶¹

Са овог шематског приказа се да видети да се на рачунима појединаца на off-shore зонама налази приближно 11,5 хиљада милијарди долара, и када би се опорезовали по стопи од 30% уколико би се налазили у земаља одакле потичу власници рачуна, својим државама би, на глобалном нивоу, донели приход од око 255 милијарди долара.

Off-shore центри су изузетно развијен и функционалан инструмент који служи одбрани и очувању привилегија припадника финансијске олигархије и самим тим им

⁶⁰ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 140.

⁶¹ http://kailus.blogspot.rs/2010/10/no-011_25.html

гарантује политички утицај у целом свету. Такозвана глобална елита, концентрисана првенствено у индустријски развијеним земљама, постаје главни субјект одлучивања у свету, изнад којег нема демократске контроле. Све то доводи до још веће диспропорције између индустријски развијених и неразвијених земаља. Јављају се огромне економске, социјалне, технолошке, односно разлике у цивилизационом смислу између света богатих и света сиромашних.

Нову владајућу класу чине корпорацијски богаташи и управљачи транснационалним компанијама. Транснационалне компаније свој огромни капитал извозе у неразвијене земље како би избегле ризике у смислу плаћања пореских и осталих дажбина. Глобална стратегија транснационалних компанија је да настоје да највећи део капитала који им је потребан за њихове операције обезбеде у земљама у развоју и да истовремено огроман део добити изнесу из ових земаља. Међутим, негативни ефекти се не огледају само у извлачењу вишка вредности. Таквим понашањем транснационалне компаније учвршћују економску зависност земаља у развоју према развијеним земљама, стварајући такав амбијент у коме оне постају ограничавајући фактор развоја утичући на формирање одлука зависне привреде која није способна да се развија на самосталној основи.

Транснационалне компаније своја пословања обављају углавном преко „ћерки фирми“ које се налазе у офшор финансијским зонама, на тај начин избегавајући плаћање пореза и осталих дажбина. James Henry, бивши главни економиста угледне консултантске фирме McKinsey & Co је, истражујући „црну рупу„ светске економије – приватне офшор рачуне, изнео податак да је глобална елита крајем 2010-е у тајним пореским оазама држала скривено најмање 21 милијарду долара, што је наишло на сумњу и негодовање бројних пореских стручњака који су тврдили да је тај износ несумњиво мањи. Међутим, Henry је утврдио да је 21 милијарда конзервативна процена, те да би прави износ могао бити и 32 милијарде долара, што је потврдила и Tax Justice Network међународна истраживачка организација, која се бави истраживањем у области избегавања плаћања дажбина.⁶²

⁶² J. Henry, “The Price of Offshore Revisited“ 2012., p. 5-7.

Banka	Sumnjiva delatnost pranja novca	Sankcija
BNP Paribas	2005. - 2009. najmanje 2,663 telegrafskih transfera za klijente iz država pod sankcijama, u visini oko 8 milijardi USD	- 2014. poravnanje, oko 8,9 milijardi USD, da se izbegne krivični postupak
HSBC	2006. - 2009. iz filijala u Meksiku i Kolumbiji 15 milijardi USD gotovine bez kontrole porekla; 60 triliona USD godišnje telegrafskih transfera iz država pod sankcijama, bez nadzora... (US Senat 2012)	- 2012. 1,921 milijarda USD da se izbegne krivični postupak
Standard Chartered	2001. - 2008. prikriivanje i dvojno iskazivanje 60,000 transakcija prema Iranu, u visini od 250 milijardi USD.	- 2012. 677 miliona USD, dogovor sa tužilaštvom
ING	Od 1990-tih - 2007. falsifikovani izveštaji o 20.000 transakcija sa državama pod sankcijama u visini od najmanje 2 milijarde USD, Udeo u bankama iz kojih su vršeni transferi, školjke kompanije u Holandiji i ogranak u Belgiji za izbegavanje kontrole transfera u USD.	- 2012. 619 milion USD, poravnanje sa regulatornim telima SAD
JP Morgan	2005. preko 1,700 telegrafskih transfera za lica prema kojima su zavedene sankcije, u visini od 178.5 miliona USD; 2009. garancije za akreditive. Nisu po nalogu OFAC dostavili dokumenta o transferima 2010-2011. za Kartum; 2008. upravljanje nenaplativim hipotekama	- 2011. 88.3 miliona USD, dogovor sa Departmanom Trezora - 2013. 13 milijardi USD poravnanja zbog upravljanja hipotekama
Barclays	Od 1990-tih - 2006. prebacili stotine miliona USD kroz finansijski sistem SAD za račun banaka iz Irana, Burme, Libije, Kube i Sudana	- 2010. 298 miliona USD, dogovor sa tužilaštvom
RBS (ABN AMRO)	2005. - 2007. falsifikovali isprave o transakcijama „stotina miliona“ USD	- 2010. 500 miliona USD, dogovor sa tužilaštvom
Credit Suisse	1996. - 2006. falsifikovali isprave radi sprovođenja transakcija iz Sudana, Burme, Kube i Liberije, i najmanje 4.775 transfera, od preko 480 miliona USD, za račun fizičkih i pravnih lica iz Irana.	- 2009. 538 miliona USD, dogovor sa tužilaštvom, kao deo nagodbe sa Departmanom pravde
Lloyds Banking	Skrivanje informacija o klijentima za vršenje transfera	- 2009. 350 miliona USD, sporazum sa tužiocima.
Riggs Bank	Prikrivala račune koje je vodila za diktatore Nguemu Obasogoa i Augusta Pinočea (Ekvatorijalne Gvineje 700 miliona USD, Čile 10 miliona USD).	- 2004. priznali krivicu, 16 miliona USD kazna

Слика 5. Санкционисане банке у периоду 2004-2014. године за незаконито пословање⁶³

Улога експерата из различитих области у прању новца. Како је све већа имплементација скупа мера у супротстављању прању новца знатно сузила домен могућности за прање новца, дошло је до развоја комплексних шема прања новца.⁶⁴ Стога су адвокати, рачуновође, ревизори, бележници и други професионалци који

⁶³ Ђурђевић Драган, Љутић Ивана, Корпоративна одговорност и превенција прања новца, Београд, 2015., стр. 4-5.

⁶⁴ Г. Бошковић, Прање новца, op.cit., стр. 68, 69.

пружају финансијске услуге и савете постали незаобилазни елемент у сложеним шемама прања новца у већини земаља. Да би опрали свој новац, појединци морају да се обрате овим лицима, јер ако погледамо које услуге они нуде онда постаје очигледно да неке од њих представљају капије кроз које перачи новца морају да прођу како би остварили своје циљеве. Тако адвокати, рачуновође и њима слични експерти служе као врста „чуvara капије“ пошто имају моћиност да обезбеде приступ различитим функцијама које помажу перачима у остварењу њихових циљева.⁶⁵

Професионалне услуге које нуде експерти се јављају у виду правних савета, заступања, завештања, затим обављање имовинских трансакција, услуге инвестирања, управљање компанијама, финансијски савети, обрачуни, порески савети и структурирање пореза, вођење књига и слично.⁶⁶

Ваља истаћи да се перачи новца не ослањају само на стручност ових професионалаца, већ користе и њихов професионални статус, како би умањили сумњу која окружује њихове криминалне активности. У пракси, укљученост ових професија у операције прања новца се креће од простог пристанка на олакшавање или чак активног учешћа у операцијама прања новца уз потпуну упознатост са свим чињеницама. Такође ваља истаћи и да у пракси постоји веома мала заинтересованост ових професија за пријављивање оваквих и њима сличних финансијских операција и трансакција.

Прање новца у спорту. На глобалном нивоу једна од најактуелнијих техника је прање новца кроз спорт. У Белој књизи о спорту коју је 2007. године објавила Европска унија истиче се да је спорт суочен са разним претњама и изазовима, као што је притисак медија, искоришћавање младих играча, корупција, расизам, илегално коцкање, допинг, насиље и слично. Најактуелније је прање новца кроз све оне спортове који су популарни, финансијски атрактивни или су традиционално везани за криминални миље, као и код трансфера играча. То, заправо значи, да би готово сви спортови могли бити на мети криминалаца, иако из различитих разлога.

Имајући у виду интернационализацију, масовне новчане токове и огроман финансијски интерес, прање новца представља посебну опасност за тржиште фудбалера. Фудбал је, првенствено, атрактиван са аспекта масовности, с обзиром на то да на свету у фудбалу има 38 милиона регистрованих играча и пет милиона

⁶⁵ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 147.

⁶⁶ Као најкорисније услуге за прање новца, према ФАТФ-у, идентификоване су следеће: 1. оснивање корпорација или других комплексних правних споразума (нпр. трустова), 2. куповина или продаја имовине, 3. обављање финансијских трансакција, 4. финансијски и порески савети, 5. увођење у рад с финансијским институцијама.

регистрационих судија. Фудбал има најмасовнију публику. Такође, он је присутан је у свим земљама света, а у већини земаља представља најбитнији спорт. ФИФА процењује да је вредност само европског фудбала око 13,8 милијарди евра, а да од тога 4,2 милијарде одлазе на платеу само пет главних европских лига и само 98 клубова. Криминалци купују фудбалске клубове, врше трансфере фудбалера, контролишу права на преносе, спонзорства и права на оглашавање, контролишу клађење. На тај начин злоупотребљавају фудбал за прање новца. У извештају ФАТФ-а наводи се преко двадесет модалитета прања новца у фудбалском сектору.⁶⁷

Прање новца у различитим областима економске активности. Перачи новца стално траже нове начине и путеве за своје нелегалне активности, како би што успешније заобишли прописе и свели на минимум шансе да буду откривени и да њихов криминални профит постане предмет заплена. Стога они стално смишљају нове методе рада, понављају старе и већ откривене методе, у идентичним формама или са већим и мањим модификацијама, на местима где до тад нису примењиване, итд. У великом броју земаља трговина дрогом представља главни извор нелегалног профита. Међутим, криминалне организације, групе и појединци користе различите области економске активности у прању новца.

У већини земаља у свету **трговина дрогом** представља главни извор нелегалног профита. Међутим, значајни пораст бележи и **утаја пореза, финансијске преваре, рекетирање, шверц** и томе слично. **Проневере, трговина на основу привилегованих информација, мито и шеме компјутеризованих превара** такође могу донети велике профите. При разматрању тога које су најзаступљеније технике прања новца, примећује се **тренд коришћења небанкарских финансијских институција, односно мењачница, осигуравајућих компанија** и слично.

Тржиште злата је такође веома привлачно за прање новца. Злато је једина сировина која се може упоредити са новцем. Трансакције у вези са златом су углавном интегрални део већих и комплекснијих шема прања новца. Најчешће се купује нелегално стеченим средствима преко структурираних куповина чиме се заобилазе прописи о пријављивању купопродаје злата. Потом се то злато кријумчари, извози или се њиме плаћа роба.

⁶⁷ Љ. М. Фијат, А. Чудан, С. Томашевић, Спорт без игре – прање новца, Факултет за спорт и туризам, Нови Сад, TMS Acta 8, 2014., стр. 121.

У сврхе прања новца често се користе и **услуге малих предузетника**, преко чијих банковних рачуна пролазе огромни износи.

Последњих година међу чланицама ФАТФ-а сазрева становиште да **трустови**, заједно са осталим формама компанијских ентитета, олакшавају посао прања новца. Концепт труста се појавио у Европи као легитиман начин заштите својине или имовине. Они се могу користити за добробит неког појединца или за неку посебну сврху, па се данас често користи за помоћ финансијском управљању компанија, управљање добротворним радом, спонзорисање културних догађаја итд. Може се дефинисати као законска веза која се успоставља било *inter vivos* или након смрти особа, када се имовина ставља под контролу друге особе или у корист неке одређене сврхе.

За валидан trust морају бити испуњени следећи услови:

1. мора да постоји могућност да се субјект труста (имовина или средства) јасно идентификује,
2. оснивач мора јасно да нагласи да ту имовину или средства не поклања већ да их ставља у trust (актом о trustу),
3. мора постојати могућност идентификације одређених корисника.

Дакле, законски власник у trustу је опуномоћеник, а не власник. На жалост, примећено је да се trustови све мање користе у наведене сврхе. Они све чешће олакшавају посао прања новца, али пре свега се користе ради скривања идентитета особа.

Наиме, у неким правним системима не постоји законска обавеза да се открију идентитети оснивача и корисника труста, чак иако они могу бити повезани са неком врстом сумњиве активности.⁶⁸

Такође треба поменути и **донације из иностранства**. Ради се о помоћи и донацијама из иностранства цивилном сектору, конкретно невладиним организацијама, посебно оним које имају одређено политичко усмерење. Због тога је веома незахвално, па чак и опасно вршити књиговодствену контролу таквих невладиних организација у којима се многи представљају као “репери у борби за демократију”.⁶⁹

Прање новца се често врши и кроз **организовани криминал**, где се као организатори појављују лица у “белим оковратницима”. Они често имају упориште у

⁶⁸ Б. Бановић, Обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2002, стр. 150.

⁶⁹ Д. Петровић, О проучавању савремених форми привредног криминалитета - Страни правни живот, бр.3/2010, стр.174.

полицији, правосудју и политичарима, те се стога извлачи закључак да се прањем новца не баве само криминалне организације, већ и поједини државни органи. На пример, за СИА-у се сматра да је највећи “перач“ свих времена и да за то користи мноштво механизма, а новац се “пере“ у преко пет стотина различитих организација, од којих ниједна није у непосредној вези са Владом.⁷⁰

Једна од најновијих техника је и употреба **cyber cash методе**. Ова метода се састоји у томе да картица са чипом има у себи готовину која се може подизати на банкоматима или телефоном, а може се и преносити са једне картице на другу. У таквим случајевима не постоји начин да се уђе у траг трансакцијама картица, јер не постоји регистровање трансакције, као што је то случај код Виза или Мастер Кард картица. На тај начин, новац може слободно да циркулише са једне картице на другу, или са картице на куповину, са једне на другу страну планете.

Алтернативни системи дознака и прање новца. Они представљају алтернативне, односно „подземне“ или „паралелне“ банкарске системе. Базирају се на историјским, културним и етичким факторима и представљају претходницу банкарским системима у облику у којем они данас постоје. Њихова заједничка карактеристика са кореспондентним банкарством јесте да се вредност креће са једног места на друго без физичког кретања новца. Једна од најзначајнијих карактеристика ових система је анонимност корисника, те су стога они привлачни како криминалцима, тако и оним субјектима који своје послове обављају легално.

Три најпознатија система на светском нивоу су: hawala/hundi или југоазијски систем, црно девизно тржиште пезоса или јужноамерички систем и кинески (fei sien – летећи новац) или источноазијски систем. Ширењу оваквих система у свету значајно су допринели имиграциони токови. Овакви системи омогућавају слање и брзо пребацивање како легалних тако и нелегалних средстава на велика растојања без остављања било каквих трагова⁷¹.

⁷⁰ М. Кулић, Прање новца, Привредни криминал и корупција, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2001., стр. 30.

⁷¹ Ј. Динић, Прање новца као економска димензија тероризма, Правни факултет Свеучилишта Ријека, 2016, бр. 2, стр. 968

V СИМБИОЗА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА, ПРАЊА НОВЦА И КОРУПЦИЈЕ

Прање новца има низ заједничких особина са неким типовима криминалне делатности. Пре свих пажњу привлачи однос са организованим криминалом и корупцијом. Такође, веома је значајно и питање односа финансирања тероризма и прања новца због актуелности овог проблема на међународном плану, о чему ћемо касније говорити, након анализе односа прања новца са горе наведеним типовима криминалитета.

„Организовани криминалитет можемо дефинисати као „врсту имовинског криминалитета, а карактерише га постојање криминалне организације која обавља континуирану привредну делатност, користећи при томе насиље и корупцију органа власти.“⁷²

Неколико основних карактеристика организованог криминалитета су присутне увек, без обзира на разлике између индивидуалних група и култура из којих потичу, а на IX Конгресу УН у Каиру 1995. године, наведене су следеће карактеристике:

- 1) постојање организоване групе за вршење кривичних дела;
- 2) хијерарсијски односи у групи, што омогућава да вођа контролише;
- 3) насиље, застрашивање и корупција су средства за освајење профита или контролисање територија и прихода;
- 4) инфилтрирање у легалну економију;
- 5) способност за експанзију у било коју нову активност изван националних граница;
- 6) кооперација са другим организованим транснационалним групама.⁷³

Прање новца, корупција и организовани криминалитет су као типови криминалитета повезани и у међусобној узрочно-последичној вези. Корупција и прање новца представљају својеврстан камен темељац активности криминалних организација.⁷⁴ Економска полуга моћи која криминалним организацијама омогућује укључивање у легалне економске токове и корупцију органа власти заснива се на новцу

⁷² Ђ. Игњатовић, Организовани криминалитет, Београд, 1998. године, стр. 25.

⁷³ Д. Јовашевић, М. Костић, Политика сузбијања криминалитета, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2012. године, стр. 78.

⁷⁴ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 34.

који је прибављен незаконитим делатностима.⁷⁵ „Криминални профит је извор економске моћи организованог криминала; користи се за стицање политичке моћи (корупцијом, финансирањем политичких странака, обављањем „прљавих“ послова за државу и коришћењем других криминалних метода), а политичка моћ се повратно користи за остваривање криминалних циљева.“⁷⁶

Када се једном склопи споразум између јавних службеника и криминалних група и појединаца, службеници постају њихови клијенти, а у исто време криминална организација постаје клијент корумпираног службеника у смислу административног фаворизовања и заштите информација. Када једна од страна споразума покуша да изађе из криминалног односа, доводи у опасност другу страну, што се неретко завршава убиствима чланова једне или друге стране.⁷⁷

Корупција обухвата посебне видове богаћења појединаца или група, стицање материјалне или друге користи на начин који нема правног основа и који је у супротности с моралним схватањем одређеног друштва, што се директно одражава наступањем штетних последица у друштву. Многи аутори под појам корупција, у најужем правном смислу, подразумевају примање и давање мита, као и посредовање у овим активностима.⁷⁸

Довођењем у везу свега претходно наведеног са са карактеристикама прања новца можемо извести одређене закључке. Корупција омогућава успостављање и одржавање одређених криминалних веза између државних и других органа и криминалних структура, које криминалне структуре користе за своје нелегалне послове, од којих је управо један и прање нелегално стечених средстава. Само прање прљавог новца се знатно олакшава ако „перачи новца“ имају отворен приступ финансијским институцијама и државним органима који примењују законске прописе за супротстављање прању новца. Такође, успостављене везе са државним и финансијским структурама олакшавају и инвестирање опраног новца у реализацију различитих пословних подухвата у оним областима пословања где пресудни утицај имају наведене структуре.⁷⁹

Криминалне организације корупцијом настоје да себи осигурају неку врсту имунитета од кривичног гоњења тако што своје везе са политичким структурама

⁷⁵ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 28.

⁷⁶ Г. Бошковић, Организовани криминал, *op.cit.*, стр. 15.

⁷⁷ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 35.

⁷⁸ Д. Јовашевић, Лекискон кривичног права, Службени лист СРЈ, Београд, 2006. године.

⁷⁹ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 29, 30.

користе за слабљење државних капацитета за супротстављање организованом криминалу. Укратко, организовани криминал настоји да политичким утицајем и корупцијом онемогући доношење закона који омогућавају његово ефикасно сузбијање, а за случај да су они већ у примени – да онемогући њихову доследну примену.⁸⁰

⁸⁰ Г. Бошковић, Организовани криминал, *op.cit.*, стр. 17.

VI ВЕЗА ИЗМЕЂУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА, ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

Без обзира на његове традиционалне карактеристике – велики број жртава, велика материјална штета и глобални медијски ефекти употребом насилних метода и средстава – савремени тероризам је скуп, и као озбиљан проблем терориста данас се јавља прибављање финансијских средстава и њихов сигуран трансфер.

Иако многи теоретичари тврде да је тероризам један од видова организованог криминала, са сигурношћу можемо констатовати да њихова релација може да буде искључиво на нивоу повезаности, а не поклапања, што се може закључити на основу тога што организовани криминал представља вид имовинског криминала, лукративног и неидеолошког карактера, док су мотиви и циљеви терориста идеолошко-политичког карактера, а њихова спона је најчешће финансирање тероризма „прљавим новцем“. „Конкретније, веза између организованог криминала и тероризма постоји у случајевима у којима:

- организовани криминал својим илегално стеченим профитом финансира терористичке организације или групе;
- организовани криминал кријумчари наоружање и опрему за потребе терористичких покрета и/или кријумчари стране плаћенике и терористе до земље у којој делује терористичка организација;
- терористичке организације, самостално или у сарадњи с криминалним групама, предузимају извесне организоване криминалне активности с циљем стицања материјалних и војних средстава за извођење терористичких дејстава;
- организовани криминал, с израженим политичким аспирацијама, предузима одређене терористичке активности како би непосредно дошао или довео своју „политичку струју“ на власт.“

Спрега организованог криминала и тероризма може бити функционална и инструментална. Најчешће је функционална, када се организовани криминал ставља у функцију (финансирања и наоружавања) тероризма, док истовремено може бити и инструментална, кад се терористичке групе баве организованом криминалном

делатношћу, и обрнуто – када криминалне групе предузимају терористичке активности зарад остварења својих циљева. У оба случаја присутно је праће новца.⁸¹

Бавећи се праћем новца, терористи прикривају порекло, намену и коришћење средстава намењених финансирању терористичких активности. Веза између организованог криминала, прања новца и тероризма је финансирање тероризма. Постоје два основна извора финансирања терористичких активности:

1. прибављање финансијске подршке од држава или других структура које могу да обезбеде средства или чак појединаца и стављање на располагање тих средстава терористима (спонзорисани тероризам);
2. прикупљање средстава различитим легалним или нелегалним активностима. У нелегалне спадају: вршење кривичних дела зарад материјалне користи: изнуде од привредних субјеката или грађана, кријумчарење, недозвољена трговина наркотицима и оружјем и друго. У легалне спадају: прикупљање „чланарина“ у разним облицима удружења, продаја публикација, тражење помоћи „од врата до врата до врата“ у оквиру одређених, најчешће имигрантских, заједница, донације и слично.⁸²

С обзиром на чињеницу да средства намењена за финансирање терористичких активности могу бити легалне и нелегалне природе, поставља се питање – како то утиче на способност држава да користе мере за супротстављање прању новца у откривању и истрази финансијске активности везане за тероризам? Дефиниције прања новца углавном везују праће новца за легализацију противправно стечене имовинске користи вршењем кривичних дела, чиме се остварује крајњи циљ криминалне активности имовинског карактера – несметано трошење и уживање прихода од те активности. Међутим, у случају финансирања терористичких активности циљеви који се желе постићи су нефинансијске политичке природе, а средства легална или нелегална. На основу свега наведеног може се закључити да је финансирање терористичких активности легалним средствима тешко подвести под законска одређења прања новца, што ограничава државе у примени мера за супротстављање прању новца.

⁸¹ С. Мијалковић, Национална безбедност – треће, измењено и допуњено издање, Криминалистичко полицијска академија, Београд, 2015. године, стр. 211-212. Опширније у: Мијалковић С., Ђиновић Р., Симбиоза организованог криминала, тероризма и политике на Косову и Метохији као изазов и претња националној и регионалној безбедности. Космет – Гордијев чвор. Београд: Институт за упоредно право, 2008. године, стр. 167-192.

⁸² Г. Бошковић, Организовани криминал, *op.cit.*, стр. 19-20.

	Прање новца	Финансирање тероризма
Мотив	Профит	Идеологија
Извор средстава	Интерно, из криминалних организација	Интерно, самофинансирањем (усредсређујући се све више на криминалне активности) Екстерно, од добровољаца и донатора
Начин	Даје предност званичним финансијским системима	Даје предност кеш-куририма и незваничним финансијским системима као што је hawala и мењачнице
Фокусирају се на	Сумњиве трансакције , као што су депозити који нису карактеристични за имућност муштерије или за очекивану активност, које указују на даље везе	Сумњиве односе , као што су мрежни преноси између наизглед неповезаних страна, који указују на трансакцијске везе
Износи трансакција	Крупни износи , често структурирани тако да се избегне обавеза обавештавања	Мали износи , обично испод границе за пријаву
Финансијска активност	Комплексна мрежа трансакција која често укључује шкољка фирме или компаније параване, власнике акција и тајна офшор уточишта	Не постоји обрадив финансијски профил активних терориста, према Комисији 9/11 САД-а
Кретање новца	Кружно – новац на крају долази у руке особе која га је створила	Линијско – генерисани новац се користи за ширење терористичке групе и њене активности

Сл. 5. Однос прања новца и финансирања тероризма⁸³

Ради превазилажења ових проблема покренута је иницијатива на међународном нивоу за регулисање ове области. Резултат су Конвенција за сузбијање финансирања тероризма од стране Уједињених нација и резолуција Савета безбедности 1373 из 2001. године којом се захтева спровођење мера од стране држава чланица које омогућавају блокирање и замрзавање новчаних средстава и имовине терориста. Такође ваља поменути и напоре Групе за финансијске акције (FATF) која се прикључила борби финансирања тероризма доношењем посебних препорука о финансирању тероризма којима земљама чланицама даје смернице за борбу против финансирања тероризма.⁸⁴

⁸³ Преведено са презентације под називом „Terorist Financing“, слајд бр. 8 – „Difference Between Money Laundering And Terorist Financing“, линк: <https://www.slideshare.net/AbdulrahmanAlZaabi/formal-presentation-of-terrorist-financing2-22758038>

⁸⁴ Г. Бошковић, Прање новца, op.cit., стр. 31, 32, 33.

VII ЕКОНОМСКЕ И СОЦИЈАЛНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ПРАЊА НОВЦА

Прање новца има потенцијално разорне економске, сигурносне и социјалне последице. Само детаљније истраживање неких негативних последица на микро и макро економском плану нам може помоћи да објаснимо зашто је прање новца тако комплексна опасност.

Економске последице прања новца су најзначајније и можемо их сврстати у неколико група у зависности од конкретног друштвено економског амбијента у коме се ове незаконите активности одвијају, и то:

- подривање интегритета финансијских тржишта,
- губитак контроле над економском политиком,
- економска нестабилност,
- губитак пореских прихода,
- угрожавање процеса приватизације.

Прање новца носи са собом и одређене социјалне последице: са прањем новца криминал добија свој пуни смисао јер криминалци могу ширити обим свог деловања, повећавају се државни трошкови јер се морају издвајати већа средства за примену закона и здравствено осигурање, како би се сузбиле озбиљне последице прања новца, долази до пребацивања економске моћи са тржишта, власти и грађана на криминалце што у екстремним случајевима може довести до преузимања власти. Даље, може доћи до успоравања развоја и економског раста,⁸⁵ долази до деформације потрошње и штедње и преображавања постојеће социјалне структуре настајањем друштвених група нових богаташа. Криминалци, за разлику од обичних грађана, троше велика средства која зарађују прањем новца за куповину добара попут некретнина, накита, уметничких дела и луксузних предмета, што све стимулише шпекулацију и инфлацију. Ти производи нису домаћег порекла, те могу да сниже домаће цене, редуцирајући профитабилност домаћих предузећа, што је углавном случај у земљама у развоју.⁸⁶

Криминалне организације реинвестирају у компаније или некретнине које даље обезбеђују профит. Највећи број инвестиција је у кладионице, коцкарнице, ресторани,

⁸⁵ Б. Брцански, *op.cit.*, стр. 114-115.

⁸⁶ Д. М. Цветковић, М. Обрадовић, Прегледни рад - Економски аспект прања новца и проблем његове квантификације, Службени гласник Р. Србије, 2012., стр. 171.

кафиће, аутомобиле, проституцију и транспорт. Они теже да инвестирају капитал у законском облику и више су руковођени тиме да избегну контроли и откривању, него да им се у потпуности врати уложен новац. Међутим, то све има негативне последице по економију, јер се смањују фондове који би покренули економску активност или запошљавање.⁸⁷

Праће новца може имати огромне последице на приход владе због избегавања пријављивања прихода или умањивања истог, што су најчешћи методи спровођења праћа новца. Праће новца такође може да повећа принос јавног сектора. Криминалци желе да њихов новац буде легалан, а пут да се то постигне је плаћање пореза на приход. На тај начин је илегалан новац претворен у легални, који се опорезује. Дешава се да јавни сектор профитира од праћа новца, ако криминалци намерно плаћају порез, како би приход из криминалних радњи учинили легалним.⁸⁸

Праће новца угрожава реализаторе иностране помоћи, кредите Светске банке за обнову и развој, Међународног монетарног фонда ради смањења сиромаштва и промовисања економског развоја. Примера ради, укупна помоћ Сједињених Држава, ОЕЦД-а и Светске банке за развој бивших комунистичких земаља је 50 милијарди УСД годишње, али 100 милијарди УСД се враћа из ових земаља на рачуне Западних банака.⁸⁹

Тешко је израчунати профит који остварују криминалне групе на глобалном нивоу. У Руској Федерацији, организовани криминал годишње „усисава“ између 10 и 20 процената бруто друштвеног производа. Ове огромне суме новца се „перу“, њима се располаже и инвестира од стране рачуновођа, банкара и инвестиционих друштава, па тај новац улази у међународни финансијски систем који уједињује и повезује криминално подземље и свет изнад њега.⁹⁰

Према подацима ММФ-а, сума од опраног новца на годишњем нивоу износи два до пет процената укупног годишњег бруто светског дохотка, односно изражено у новцу то би било више од шесто милијарди долара. Према процени Уједињених нација, 80 одсто тог износа остварено је трговином наркотицима, што представља највећи извор прљавог новца.⁹¹

⁸⁷B. L. Bartlett, "The negative effects of money laundering on economic development", 2002., p.19.

⁸⁸B. Unger, „*The Scale and Impacts of Money Laundering*”, Edward Edgar Publishing, Cheltenham, 2007., p.137.

⁸⁹R. W. Baker, *Washington Quarterly*, "The Biggest Loophole in the Free- Market System", 1999, p. 38-39.

⁹⁰Д. Јовашевић, М. Костић, *op.cit.*, стр. 78.

⁹¹Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 17.

VIII ПРЕВЕНТИВНИ И РЕПРЕСИВНИ МЕТОДИ У СУПРОТСТАВЉАЊУ ПРАЊУ НОВЦА

Превентивни и репресивни методи у супротстављању прању новца представљају скуп мера, радњи и поступака на превентивном и репресивном плану којима се смањују могућности за прање новца, откривају учиниоци и разјашњава криминална делатност која је повезана са прањем новца. Ови методи спадају у криминалистичке методе и њихова примена се прилагођава специфичним облицима прања новца.

У члану 7 Палермо конвенције предвиђене су мере за борбу против прање новца. У оквиру тих мера, предвиђено је да су државе потписнице дужне да успоставе и свеобухватни национални регулаторни и надзорни режим за банке, небанкарске финансијске институције и остале органе који су подложни прању новца. Такође је наглашено да се мерама посебно морају предвидети утврђивање идентитета корисника, вођење евиденције и пријављивање сумњивих правних послова. Важно је нагласити и то да је ово прва међународна конвенција која говори о улози финансијских обавештајних јединица.⁹²

Оно што треба нагласити је да се приликом предвиђања и планирања било које мере мора водити рачуна о изводљивости, односно мора се пронаћи компромис између онога што је могуће и онога што се жели.

8.1. Методи и мере за спречавање прања новца

Извештаји о сумњивим и необичним трансакцијама. Ови извештаји су саставни део система за супротстављање прању новца и као такви се уграђују у законске оквире тих система, а њихов значај огледа се у идентификовању активности које се односе на прање новца у различитим областима економске активности. Њихов значај се конкретно огледа кроз:

- директно изведене случајеве прања новца из извештаја о сумњивим и необичним трансакцијама,
- као допунски извор информација у истрагама других кривичних дела,

⁹² Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/2001., члан 7.

– као извор информација за анализу и идентификовање трендова и шема прања новца,

– као основа за развој директива за супротстављање прању новца и дефинисање индикатора прања новца у различитим областима економске активности.⁹³

У вези са овим потребно је указати на неке од недостатака и потенцијална решења истих, а све ради побољшања квалитета информација добијених извештајима о сумњивим и необичним трансакцијама, а ти недостаци су:

– постојање повратне везе између јединица за финансијске истраге и установа које подносе извештаје,

– различита методологија прикупљања информација из истих,

– неравномерна заступљеност различитих области на које се односе извештаји,

– поступак реализације контроле извештаја,

– непријављивање сумњивих трансакција и

– могућност суспензије трансакције на извесно време.⁹⁴

Побољшање ефеката система извештавања може се, у извесној мери, остварити на следећим мерама:

– повећање нивоа повратне везе и стварање ближих пословних веза између јединица за финансијске истраге и осталих тела,

– подизање нивоа квалитета образовања и обуке за запослене у финансијским институцијама,

– посвећивање више пажње на неготовинске трансакције,

– обезбеђивање да надлежни руководиоци филтрирају извештаје на одговарајући начин,

– пружање правне заштите од кривичног гоњења запосленима у финансијским институцијама као стимуланс за подношење извештаја,

– осигурање да институције подносе потребне извештаје и

– коришћење компјутеризованих система у финансијским институцијама ради класификовања трансакција и означавање сумњивих трансакција.⁹⁵

⁹³ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 110, 111.

⁹⁴ Review of FATF Anti-Money Laundering Systems and Mutual Evaluation Procedures 1992-1999, Paris, p. 19.

⁹⁵ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 118, 119.

Контрола уношења и изношења новца и других финансијских инструмената у земљу. Држава, као учесник тржишта капитала, има специфичну улогу у надлежностима којима се успешно регулише и контролише функционисање тржишта капитала. Контролу нарочито треба да спроводе земље транзиције због опасности одлива капитала, како би спречиле прање новца. Контрола представља значајну меру у супротстављању прању новца. Основни циљ предузимања мера контроле у процесу изношења и уношења новца и других финансијских инструмената јесте откривање њихове нелегалне природе. Кријумчарење је најчешћи начин кретања новца и других финансијских инструмената.

Неке државе у оквиру својих правних прописа, који регулишу ову област, предвиђају и обавезу пријављивања износа готовине, финансијских и других инструмената који прелазе одређене утврђене износе.⁹⁶

Значајан сегмент контроле чини вођење евиденција и формирање базе података. Базе се сачињавају у електронском облику, што касније пружа могућност за примену разних савремених аналитичких и других програма путем којих се долази до конкретних информација и образаца.

Утврђивање идентитета странке. Идентификацијом странке ствара се могућност за успостављање система против прања новца и основи за долажење до информација о потенцијалним учиниоцима кривичног дела прања новца. Државе које у оквиру својих законодавстава инкорпоришу мере за сузбијање прања новца прописују и обавезу идентификације клијената и одређују случајеве када се она врши.

Проблеми се јављају и односе се на изузеће од обавезе утврђивања идентитета странке и крајњих власника. Постоје случајеви у којима процедура утврђивања идентитета странака значајно усложњава пословне трансакције. То се пре свега дешава када је реч о страним институцијама које имају велику репутацију у пословним круговима. У таквим ситуацијама је изузеће пожељно, јер се на тај начин сва пажња може усмерити на појединце и институције које не испуњавају задате критеријуме.

Идентитет странке се може утврдити путем личних докумената, увидом у податке из судског регистра и томе слично. Могуће је користити и системе за идентификацију путем идентификационих картица. Код нас је уведен тзв. ПИБ – порески идентификациони број, који знатно олакшава поступак идентификације.

⁹⁶ Review of FATF Anti-Money Laundering Systems and Mutual Evaluation Procedures 1992-1999, Paris, p. 27.

Потребно је указати и на значај принципа „упознај своју странку“. Његова примена дозвољава или захтева да институција познаје и разуме странку, њено пословање и врсту послова у којима је ангажована. Овај принцип је уграђен у законодавства многих земаља, првенствено западњачких, где представља значајну меру у сузбијању прања новца.⁹⁷ Одустајање банкарског сектора од примене наведеног принципа може да доведе до огромне акумулације нелегалних средстава. Процена је да је организовани криминал само у 2005. години генерисао 322 милијарде долара, управо због непримене наведеног принципа.

Одузимање прихода који потичу од криминалне активности. Значајно место у склопу мера за сузбијање прања новца заузима одузимање и привремено одузимање имовинске користи, односно прихода који потичу од операција прања новца. ФАТФ у оквиру својих четрдесет препорука, конкретно у препоруци 7, указује на значај мера одузимања и привременог одузимања прихода и на информације које исте треба да пруже надлежним органима, а то је:

- идентификовање, праћење и вредновање имовине која је предмет одузимања,
- примена мера попут замрзавања и заплена и
- предузимање истражних мера и радњи.

У данашње време већина земаља у свету има у својим законодавствима инкорпорисане наведене мере одузимања и привременог одузимања имовине и прихода који потичу од вршења кривичних дела.

Главне тешкоће повезане са овим мерама се односе на доказивање чињенице да је осумњичени укључен у криминалне активности из којих је стекао извесну својину или приход, као и на утврђивање везе између прихода, односно својине и специфичне криминалне активности. Као решење наведене проблематике намеће се примена принципа пребаченог терета доказивања, где се од оптуженог тражи да докаже да је имовина, односно приход стечен из легалних активности, односно извора.⁹⁸

Законом о спречавању прања новца и финансирању тероризма⁹⁹ предвиђене су мере за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма, и надлежности Управе за спречавање прања новца и других органа. Законом су дефинисани одређени појмови у вези са вршењем трансакција које су део процеса прања новца, као и круг лица – физичких и правних, која су у обавези да предузимају

⁹⁷ Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 118, 119, 120, 121.

⁹⁸ Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies for 2001-2002, Paris, p. 11.

⁹⁹ Службени гласник РС бр. 20/09, 72/09, 91/10 и 139/2014.

мере ради откривања и спречавања прања новца. Главну и најзначајнију улогу ту имају како финансијске тако и нефинансијске институције које имају могућност да врше финансијске трансакције или исплаћују готов новац или да на други начин располажу новцем и средствима, у оквиру законских овлашћења.

Зарад откривања и спречавања „прљавих“ трансакција, овим законом означени су као обвезници физичка и правна лица која су дужна да предузимају мере и радње за спречавање и откривање прања новца у свакој фази трансакција или успостављања пословних односа. Чланом 4 означени су обвезници и то су: „банке; овлашћени мењачи; друштва за управљање инвестиционим фондовима; друштва за управљање добровољним пензијским фондовима; даваоци финансијског лизинга; друштва за осигурање, друштва за посредовање у осигурању, друштва за заступање у осигурању и заступници у осигурању, који имају дозволу за обављање послова животног осигурања; лица која се баве поштанским саобраћајем; брокерско-дилерска друштва; организатори посебних игара на срећу у играчницама; приређивачи игара на срећу које се организују путем интернета, телефона или на други начин путем телекомуникационих веза; предузећа за ревизију; овлашћени ревизори; институције електронског новца, платне институције. Обвезницима се сматрају и предузетници и правна лица која врше следеће делатности: посредовање у промету и закупу непокретности; пружање рачуноводствених услуга; пореско саветовање; посредовање у склапању кредитних послова и давање зајмова; факторинг и форфетинг; давање јемстава; пружање услуга преноса новца.¹⁰⁰

Чланом 5 предвиђено је да се мере и радње за спречавање и откривање прања новца и финансирања тероризма спровode и код адвоката и адвокатског ортачког друштва и да су они дужни да поступају у складу са овим законом и да о предузетим мерама и радњама имају обавезу да обавесте Управу за спречавање прања новца. Законом су, такође, предвиђене и санкције за привредни преступ и прекршаје у случају непредузимања мера и радњи.

Као што смо претходно истакли, видови савременог организованог криминала непрекидно се прилагођавају и усавршавају у односу на техничко-технолошки напредак и развој економских односа. Савремена средства комуникације и глобална повезаност пружају повољну подлогу за ширење процеса прања новца, што криминалне

¹⁰⁰ Члан 4. став 1. и 2.

организације користе, па се као једна од основних карактеристика овог кривичног дела појављује практична географска неограниченост у модалитетима његовог извршења. Због широке географске распрострањености прања новца наглашава се, како у оквиру Конвенције УН тако и у оквиру Конвенције Савета Европе, значај снажне међународне сарадње у размени података и откривању, поред других тамо наведених кривичних дела, и кривичног дела прања новца, те сарадња у смислу признавања страних одлука које се односе на исти процес или иста лица. То би требало да буде предност у прикупљању и размени доказних материјала. Поштовањем услова и начина међусобне сарадње предвиђених у конвенцијама процес поступања надлежних државних органа би требало да се олакша, што би у крајњој линији требало да доведе до ефикаснијег поступања у разумном року.¹⁰¹

Важно је истаћи да како свака држава појединачно тако и међународна заједница треба да усмере своје напоре ка изналагању и примени различитих модалитета за побољшање ефикасности система конфискације на националном и међународном плану, јер очигледно постоји простор за побољшање с обзиром на процене годишњих износа прихода стечених од криминалне делатности.

Надзор и интерна контрола. Најзначајнији аспект имплементације мера за спречавање прања новца представља стварање система провере да ли финансијске и друге институције заиста и спроводе неопходне мере, а састоји се од спровођења мера интерне контроле и надзора као облика екстерне контроле. Минимум мера интерне контроле утврђен је документом Четрдесет препорука Групе за финансијске акције у препоруци 19.

Примаран метод надзора је инспекцијски надзор. Постоје и други облици надзора као мера екстерне контроле, и то спровођењем поступка супервизије од стране централне банке или независних финансијских супервизорских кућа.

Мере које инспекцијски органи предузимају у оквиру репресивног деловања крећу се од упозорења за отклањање уочених недостатака, усмених опомена, доношење решења о забрани рада, до подношења прекршајних пријава и пријава за привредне преступе и кривичних пријава.¹⁰²

¹⁰¹ Билтен Врховног Касационог суда, Intermex, Београд, бр. 2/2011, судија Биљана Синановић – Прање новца, стр. 63, 65, 66, 67.

¹⁰² Г. Бошковић, Прање новца, *op.cit.*, стр. 129, 130, 131.

8.2. Откривање и доказивање кривичног дела прања новца

Када се каже „откривање“ првенствено се мисли на радње које субјекти откривања предузимају, а које у себи садрже два елемента, и то: начин сазнања за кривично дело и изворе сазнања на које се субјекти ослањају.

Што се тиче начина сазнања, они су првенствено везани за досадашња искуства полиције и других субјеката, а манифестују се у специфичним методима откривања који се могу користити у току оперативног рада, инспекцијске контроле и при спровођењу мера надзора над радом или документима који прате робу или новац у промету са иностранством. У питању су следећи методи: **упоређења, селекције и елиминације и непосредног психолошког чулног опажања**, а заједничко им је да су сви искуствени и логички.

Што се тиче **упоредног метода**, он се користи кроз два основна вида, и то: 1. кроз упоређење комерцијалне, финансијске и др. документације са стањем робе или новца у промету, и 2. кроз упоређење података о купљеној или продатој роби које су спорне или о истој или сличној роби која је купљена или продата, а није спорна, у исто или приближно време кад и спорна роба.

Метод елиминације и селекције подразумева проверу почетних сазнања елиминацијом непотребне или одабирањем потребне документације која ће нам дати одговоре на основна питања. Овим методом се на самом почетку врши селекција оне верзије која указује на то да ли је уопште реч о овом кривичном делу или не. Битно је истаћи да овај метод не трпи површност у раду, јер уколико се добро не проуче одређени догађаји и људи, немогуће је разликовати фалсификовани документ од правог или фиктивни посао од правог.

Метод непосредног психолошког и чулног опажања. Државни органи у свом раду имају на располагању одговарајућа средства и стручно оспособљен кадар који се тим средствима служи и којима управља. Захваљујући томе, државни органи, у првом реду полиција, царинске и инспекцијске службе, могу непосредним психолошким и чулним опажањем у току свог рада да примете и открију фалсификоване документе, робу и услуге и да их благовремено обезбеде. Предузимањем мера из своје надлежности, они изазивају одређене психолошке реакције код учинилаца ових дела, с обзиром их да својим радом доводе у неповољне ситуације. Субјекти откривања, применом ове методе, уочавају одређене неправилности и нелогичности при утовару,

транспорту, истовару, складиштењу, чувању, промету и другим радњама током реализације једног посла.

Када је реч о **изворима сазнања**, имајући у виду досадашња искуства у методима откривања и доказивања кривичних дела из области привредног криминала, могуће је класификовати их у четири групе и то: оперативни извори, државни органи, предузећа, грађани и друге друштвене институције.¹⁰³

Откривање прања новца повезано је са извесним специфичностима које утичу на могућност сазнања да се врши истоимено кривично дело. Те специфичности се односе на следеће чињенице:

- располагање прљавим ноцем условљено је претходном криминалном делатношћу,
- криминалци перу ноцац користећи се различитим начинима који се могу комбиновати у мање или више сложене шеме прања новца,
- основу шема прања новца чине три основне фазе: стављање, покривање и интеграција, и
- процес од стицања до легализације противправне добити има две фазе: прва, криминална делатност којом се стиче и друга, којом се легализује противправно стечена имовина.¹⁰⁴

Оперативна делатност полиције и делатности субјеката предвиђених Законом о спречавању прања новца су најчешћи начини на које се долази до сазнања да је извршено кривично дело прања новца. Такође, могући су и случајеви пријава предузећа, грађана, затим анонимне и псеудонимне пријаве итд. Полиција предузимањем одговарајућих криминалистичко-техничких мера и радњи и оперативно-техничких метода и средстава приликом откривања кривичних дела прања новца, може непосредно доћи до сазнања да је заиста и извршено прање новца. Такође, могуће је да се, приликом предузимања криминалистичке обраде која се предузима у вези са неким другим кривичним делом, дође до посредних сазнања да је извршено прање новца.

Ваља истаћи и улогу и значај осталих надлежних државних органа и обвезника према Закону о спречавању прања новца у откривању кривичних дела прања новца. Они у оквиру својих делатности, предузимајући поред осталих и мере и радње које су

¹⁰³ Н. Теофиловић, М. Јелачић, *op.cit.*, стр. 316-321.

¹⁰⁴ М. Бошковић, Актуелни проблеми сузбијања прања новца, Безбедност, МУП Републике Србије, број 5/2001, страна 580.

прописане овим законом, долазе до сазнања да је извршено кривично дело прања новца.¹⁰⁵

У фази разјашњавања и доказивања кривичног дела прања новца утврђују се и доказују сви битни елементи кривичног дела, што представља услов за успешност криминалистичке обраде и вођење даљег кривичног поступка.

За успешно вођење кривичног поступка потребно је обезбедити ваљане материјалне и личне доказе. Поред противправне имовинске користи, од материјалних доказа важна је и документација која пружа могућност за праћење финансијског трага перача. У ситуацијама када осумњичени пере новац кроз неки посао, потребно је оперативну делатност усмерити на увид у пословне књиге тог лица. Ради обезбеђења личних доказа у току криминалистичке обраде, потребно је обратити пажњу лицима којима могу бити познате поједине релевантне чињенице у вези са конкретним кривичним делом и са њима обавити информативне разговоре.

Нужан услов за откривање учиниоца и доказивање криминалне активности јесте сарадња свих надлежних органа, стручност, знање, искуство и тимски рад.

У разјашњавању и доказивању кривичног дела прања новца значајно место заузима примена специјалних истражних техника, односно посебних доказних радњи.

Примена **прикривеног иследника** има изузетан значај за криминалистичку обраду кривичних дела прања новца, а посебно је оправдана у случајевима када се ради о сложеним шемама прања новца које садрже иностране елементе и подразумевају кретања „прљавог“ новца преко граница више земаља електронским путем или стварним преносом. С обзиром да се операције преноса обављају у тајности, информације од користи за истрагу могу се добити једино од непосредних учесника ових активности. Метод **контролисане испоруке** се комбинује са другим оперативним методама и оперативно техничким средствима, ради потпунијег регистровања криминалне делатности. Контролисану испоруку би требало користити код сложенијих шема прања новца, које подразумевају кретање незаконите добити преко територије више држава и комбиновање више различитих начина прања новца у оквиру једне шеме. Предузимање мера **тајног надзора и снимања телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичких снимања** представља веома значајан начин прикупљања оперативних и доказних информација, значајних за оперативну обраду кривичних дела прања новца и других тешких

¹⁰⁵ Г. Бошковић, Прања новца, *op.cit.*, стр. 135, 136, 137, 138.

кривичних дела. У нашем Законику о кривичном поступку¹⁰⁶ посебне доказне радње прописане су у следећим члановима: чл. 166 Тајни надзор комуникације, чл. 171 Тајно праћење и снимање, чл. 174 Симуловани послови, чл. 178 Рачунарско претраживање података, чл. 181 Контролисана испорука и чл. 183 Прикривени иследник. **Заштита сведока** је значајна мера за супротстављање организованом криминалу како у домену прања новца тако и у другим областима.

8.3. Међународна сарадња

Већина шема прања новца је интернационалног карактера и стога подразумева кретање нелегално стечених средстава кроз међународне финансијске токове. Интернационални карактер чини прање новца специфичним проблемом чије решавање захтева висок степен међународне сарадње и координације. Међународна сарадња подразумева постојање одређеног правног оквира који чине билатерални и мултилатерални међународни правни акти и постојање међународних организација.

Међународна сарадња држава у борби против криминала се манифестује као **билатерална** – обухвата размену информација, контакте држава и њихових органа, служби, затим размену тзв. официра за везу итд, **регионална** – обухвата претходно наведене активности држава и организација, попут: Савета Европе, Европске Уније, Арапске лиге итд., и **универзална сарадња** – идентичне активности, али на ширем плану преко УН, Интерпола и других организација.

8.4. Група за финансијске акције (*Financial Action Task Force*)

Поред мера предвиђених у међународној правној регулативи, тачније конвенцијама попут Конвенције Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, затим Конвенције о прању, трагању, привременом одузимању прихода стечених кривичним делима, Конвенције Уједињених нација о борби против транснационалног организованог криминалитета и других, важно је истаћи и рад Групе за финансијске акције (ФАТФ), о чему ће у наставку бити више речи.

¹⁰⁶ Службени гласник Републике Србије бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

FATF представља међународно тело привременог карактера. Основана је 1989. године, у Паризу, на предлог групе Г-7, чије чланство чини 31 земља и две међународне организације, преко 20 посматрача, од којих су пет регионалних тела за спречавање прања новца и више од 15 других осталих међународних организација и органа.

Група за финансијске акције је невладина међународна организација. Основни задатак ове организације је развој и промоција мера за супротстављање прању новца на националном и међународном плану. У свом раду Група за финансијске акције прати процес имплементације мера за супротстављање прању новца у државама чланицама, развој начина прања новца у глобалним оквирима, затим дефинише адекватне противмере за супротстављање прању новца итд. У свом раду ова међународна организација интензивно сарађује са другим међународним организацијама које су заинтересоване за супротстављање прању новца. То се може видети из састава учесника годишњих састанака експерата FATF, јер на њима присуствују експерти УН, Светске трговинске организације, ММФ, Интерпола.

Основни задаци Групе за финансијске акције дати су на следећи начин:

1. проучавање начина и трендова прања новца у глобалним оквирима,
2. евалуација мера за супротстављање прању новца које су предузете на државном и међународном плану ,
3. дефинисање мера за супротстављање прању новца на националном и интернационалном плану.¹⁰⁷

На самом почетку свог рада, група је 1990. године дефинисала Четрдесет препорука (The Forty Recommendations) као глобални оквир за борбу против прања новца, који обухвата низ мера у супротстављању прању новца на пољима финансијског система, међународне сарадње, кривично правне и кривично процесне регулативе.

Главна карактеристика ових препорука је њихова флексибилност што омогућује државама које желе да их примене да то и учине, прилагођавајући их својим економским, друштвеним и политичким приликама. Препоруке које су касније допуњене 1996. и 2003. године, настале су на темељима Конвенције УН против незаконите трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама и листи смерница за супервизију банака коју је Базелски комитет за супервизију банака објавио 12. децембра 1988. године.

Неке од најважнијих препорука су следеће:

¹⁰⁷ Г. Бошковић, Прања новца, *op.cit.*, стр. 164.

1. криминализација прања новца као тешког кривичног дела, дефинисање законских оквира за привремено одузимање и одузимање имовине која је прибављена кривичним делима,

2. увођење обавезе финансијским институцијама да врше идентификацију клијената, као и да воде евиденције о трансакцијама и чувају те информације одређено време,

3. дефинисање обавезе да финансијске институције пријављују сумњиве трансакције надлежним органима, спровођење интерне контроле,

4. успостављање система екстерне контроле и супервизије,

5. дефинисање правних оквира за међународну сарадњу и координацију.

Земље чланице FATF-а надзиру примену 40 Препорука путем двоструког приступа: а) годишње самопроцене и б) детаљнијег процеса међународне процене у складу с којом свака земља чланица постаје предмет контроле на лицу места. Приликом контроле имплементације препорука FATF извршава преглед мера у свим земљама, затим објављује преглед предузетих мера. Најзначајнија је препорука свим земљама света да своја кривична законодавства измене у том смислу да прање новца постане кажњиво као кривично дело. Такође је предвиђена обавеза банака да идентификују корисника рачуна и повећају међусобну сарадњу у националним оквирима и на међународном плану.

FATF је мултидисциплинарно тело чији се састанци одржавају неколико пута годишње, на којима се дефинишу основни правци деловања FATF у наредном периоду. Основни начин рада су пленарне седнице. На њима се дискутује о начинима прања новца, мерама и имплементацији мера за супростављање прању новца у државама чланицама и могућностима борбе против прања новца у глобалним оквирима. Поред пленарних одржавају се и тзв "типологијски састанци", који представљају форуме експерата из области права, финансија и истрага прања новца који долазе из земаља чланица и међународних организација. На овим састанцима тежиште дискусије је на новим начинима прања новца, потенцијалним претњама и могућностима спровођења ефикасних мера за супротстављање прању новца.

Сваке године изабрана чланица председава ФАТФ-ом, а из њених редова се бира председник који је и званични представник организације и руководи њеним радом у току мандата. Постоји и Секретеријат, са седиштем у Паризу, који пружа помоћ у раду председнику.

Што се тиче рада групе, ФАТФ прати имплементацију мера користећи се инструментима процене промена и самоевалуације, којима се оцењује рад земаља чланица. Примена самоевалуације подразумева да свака чланица једном годишње попуњава упитник, путем којег се процењује степен имплементације мера предвиђених у Четрдесет препорука. Резултати из упитника се даље користе за планирање рада ФАТФ. Процедура процене промена се реализује кроз посету тима ФАТФ земљи чланица, а тим чине експерти из области права, финансија и агенција које се баве прањем новца. Као резултат примене настаје извештај који се такође користи у даљем планирању рада групе. Резултати примене инструмената представљају у суштини смернице за даљи рад ФАТФ-а

IX ИСТРАЖИВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

9.1. Предмет, значај и циљ истраживања

Предмет мастер рада односи се на проучавање прања новца као општеприсутне, негативне друштвене појаве како у националним тако и у међународним оквирима. Односи се на значај ове појаве у оним друштвима у којима организовани криминалитет настоји да прањем новца легализује криминални профит и да се на тај начин инфилтрира у легалне финансијске и друге токове, а све са циљем успостављања контроле над виталним друштвеним процесима. Предмет обухвата важност овог друштвеног проблема и начине откривања и доказивања.

Сам процес прања новца представља комплексан, динамичан и озбиљан изазов како за државе тако и за целокупну међународну заједницу. Како криминалне групе, организације и појединци, бавећи се криминалном делатношћу, остварују огромне количине криминалног профита, основни проблем који стоји пред њима јесте – како несметано користити приходе од криминалне делатности и избећи кривично гоњење.

Најважнији циљ истраживања јесу показатељи о пријављеним, оптуженим и осуђеним учиниоцима кривичног дела прања новца, као и теоријско спознавање предмета истраживања, описивање тренутног стања појаве у нашој земљи и стицање знања и препорука која ће помоћи приликом решавања постојећих проблема.

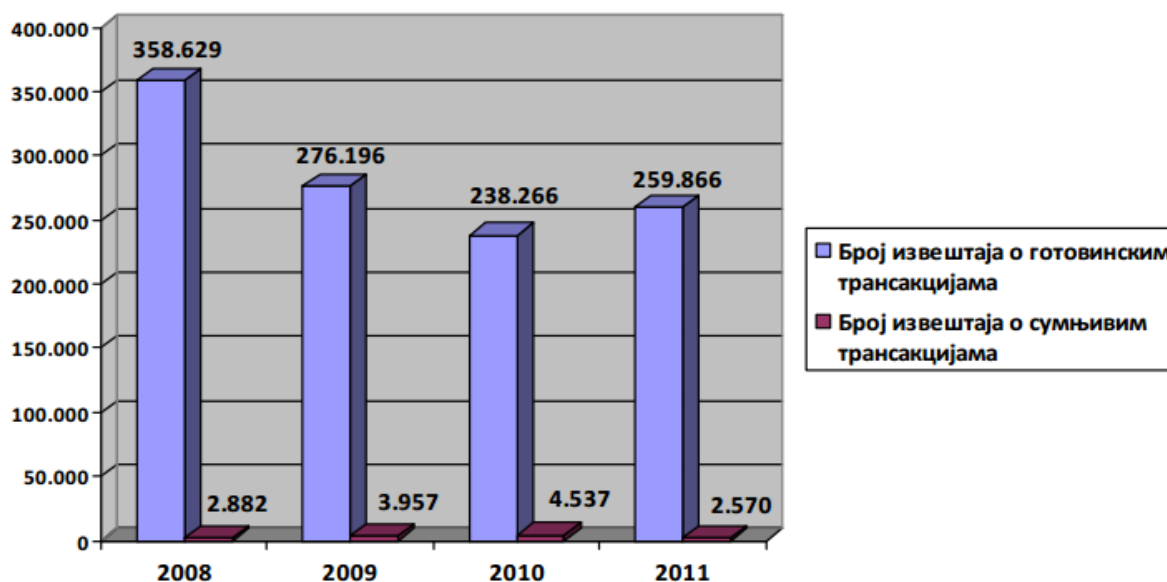
9.2. Просторни и временски оквир истраживања

Што се тиче просторног оквира, ради се о територији наше земље, али без Косова и Метохије, с обзиром да од 1999. године Република Србија не располаже у потпуности појединим подацима за АП Косово и Метохија. Узорак је формиран на тај начин што су узета сва кривична дела прања новца из надлежности свих основних и виших тужилаштава и основних и виших судова, наравно на територији наше земље. Подаци су дати из годишњих извештаја о раду Управе за спречавање прања новца, а подаци из билтена Републичког завода за статистику обухватају број поднетих

кривичних пријава, подигнутих оптужница и број осуђених лица у периоду 2011-2015 године.

9.3. Статистички подаци за прање новца

Управа за спречавање прања новца започиње поступак прикупљања података на основу извештаја о трансакцији за коју постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма. Те извештаје су дужни да достављају обвезници по Закону, а у току 2011. године достављено је укупно 2.570 извештаја о трансакцијама или лицима за које постоје основи сумње да се ради о прању новца. Највећи број је достављен од стране банака, затим од стране обвезника који се баве пружањем услуга поштанског саобраћаја и од брокера. У односу на 2010. годину, број пријављених сумњивих трансакција је знатно мањи (у току 2010. године достављено је 4.537 извештаја). Крајем 2010. године, Управа је донела Препоруке за пријављивање сумњивих трансакција, у сарадњи са Народном банком Србије и представницима банака, чија примена је допринела смањењу броја пријављених трансакција и истовремено знатно утицала на побољшање квалитета пријављених трансакција.¹⁰⁸

Сл. 6. Графички приказ односа броја извештаја о готовинским и сумњивим трансакцијама од 2008. до 2011. године¹⁰⁹

¹⁰⁸ Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2011. годину, стр 1-2

¹⁰⁹ *Ibid.*

На графику се види да проценат сумњивих трансакција не прелази 2 % у укупном броју трансакција. Број сумњивих трансакција се кретао од минималних 2570 до максималних 4537 сумњивих трансакција, а када се подели са бројем дана у години тај број износи 7,04-12,43 трансакција дневно. За сваку од њих би требало извршити финансијску истрагу, што није реално изводљиво, јер неки случајеви захтевају вишемесечни рад на сузбијању прања новца.

У 2012. години укупно је отворено 467 аналитичких предмета. Предмети су отворени на иницијативу других државних органа, захтева страних финансијско-обавештајних служби и анализе пријављених сумњивих трансакција обвезника. У захтевима за доставу података која су други државни органи упутили Управи најзаступљенија кривична дела која су указала на сумњу у прање новца су злоупотреба службеног положаја, трговина наркотицима, злоупотреба овлашћења у привреди и трговина људима. Велики број информација које је Управа проследила надлежним органима, односи се на активности лица која су била на одговарајућим позицијама у предузећима (директор, овлашћено лице, оснивач), а чија је намера била да преко фиктивних пословних активности дођу до одређене имовинске користи, како за себе тако и за друга повезана физичка и правна лица. Знатан број предмета односи се и на манипулације приликом стицања власништва у одређеним компанијама, стицање власничког удела у поступку куповина предузећа. У току 2012. године поступало се и по предметима који су отворени у претходним годинама, а због нових информација, укупно њих 55 који су отворени претходних година. Углавном су у питању нове информације за лица која су била учесници у куповини предузећа код Агенције за приватизацију, нове околности услед пријаве сумњивих трансакција обвезника и откривање повезаности нових лица, са лицима која су била предмет анализе у претходном периоду.

У току 2012. године највећи број информација прослеђен је тужилаштвима. Укупно је прослеђено 156 информација, од чега 112 на иницијативу Управе. Највећи број предмета прослеђен је због сумње да је дошло до извршења кривичног дела пореске утаје, да се тај новац улагао у нова правна лица, за обављање привредних активности, као и да је део искоришћен за личне потребе учесника у фиктивним привредним активностима. Самим тим је, улагањем новца за који се сумња да потиче из пореских утаја, прикривањем његовог порекла, а након тога и интегрисањем у легалне привредне токове, указано на сумњу и у кривично дело прања новца. Поред активности

лица која су била предмет рада Управе, а које су указивале и на сумњу у прање новца, велики број предмета прослеђен је због сумње да анализирани трансакције посредно указују на повезаност лица са организованим криминалним групама и лицима која су под истрагом због кривичних дела трговина дрогом и трговина људима.¹¹⁰

У току 2013. године у Одељењу аналитике је отворено 608 нових аналитичких предмета, од којих је 269 предмета покренуто на иницијативу Јединице за финансијске истраге. Предмети су у отворени на иницијативу других државних органа, захтева страних финансијско-обавештајних служби, надзорних органа, на основу анализе сумњивих извештаја обвезника (135 предмета). Управа је у току године поступала и по предметима из претходних година услед нових информација и података који су се појавили за лица која су већ била предмет рада Управе – 81 предмет. У 2013. години прелиминарну анализу је прошло 306 предмета на основу извештаја који су од стране обвезника пријављени због сумње у прање новца или финансирање тероризма. У захтевима за доставу података која су други државни органи упутили Управи најзаступљенија кривична дела која су указала на сумњу у прање новца су трговина наркотицима, трговина људима, злоупотреба одговорног лица и разне врсте превара. Код највећег броја предмета који су отворени на основу сумњивих извештаја, анализирани су случајеви уплата великих количина новца на рачуне. Посматрано је даље улагање тих средстава, било преко повезаних правних лица, било преко рачуна других физичких лица, без познавања порекла новца.

Анализа финансијских токова и пословних активности није указала на познате изворе новца. У великом броју случајева, лица се доводе у везу са грађевинским активностима и инвестицијама. Код наведених предмета постоји сумња у корупцију, пореску утају и повезаност са организованим криминалним групама. Знатан број информација односи се на коруптивне активности лица која су била на одговарајућим позицијама у предузећима (попут директора, оснивача и слично) и манипулацију приликом склапања фиктивних уговора, стицања власништва у одређеним компанијама или помоћ лицима која су повезана са криминалцима. Поред непознатог порекла средстава, велики број информација анализиран је и због сумње да постоје фиктивни преноси новца између правних лица, тј. да се преко фиктивне привредне активности, промета роба, новац преноси између повезаних правних лица, а затим се готовински подиже са рачуна. У току 2013. године, Управа за спречавање прања новца је примила

¹¹⁰ Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2011. годину, стр 6-7

укупно 634 извештаја о сумњивим трансакцијама. Од тога су 594 пријављене од стране банака, док су остале трансакције пријавили други обвезници. У наведеном периоду, Управи је пријављено 233.140 извештаја о готовинским трансакцијама. Током 2013. године, агенти за пренос новца су Управи доставили 63 информације за 203 лица због сумње да трансакције преноса новца указују сумњу у прање новца. Банке су обвезник од кога Управа добија највећи број података везаних за постојање основа сумње у прање новца. Банке са највећим процентом пријављених сумњивих извештаја су Raiffeisenbank ад (10,23% од укупног броја), Комерцијална банка ад (9,56%), Ванса Intesa ад (8,39%), Piraeus bank ад (6,71%).¹¹¹

У току 2014. године поступано је у укупно 589 предмета. Од укупног броја, 445 њих су нови предмета на иницијативу других државних органа, надзорних органа, захтева страних финансијскообавештајних служби и на основу анализе сумњивих извештаја обвезника, а 145 предмета из претходних година (нове информације и подаци за лица која су већ била предмет рада Управе).

У захтевима за доставу података која су други државни органи упутили Управи најзаступљенија кривична дела су: злоупотреба овлашћења у привреди, трговина наркотицима, злоупотреба одговорног лица, тероризам и финансирање тероризма, недозвољен прелазак преко државне границе и кријумчарење људи, трговина људима и разне врсте превара.

У највећем броју предмета сумња се у економску оправданост трансакција где анализом средстава по рачунима није било могуће утврдити изворе средстава унетих у финансијски систем.

Углавном се радило о значајним готовинским уплатама, а на основу пословних операција и других извора прихода, нису се могле оправдати велике готовинске трансакције или значајан промет средстава по рачунима. Нека од лица се доводе у везу са грађевинским активностима и инвестицијама. У овим предметима постоји сумња у пореску утају, корупцију и повезаност са организованим криминалним групама.

Анализе случајева који су указивали на сумњу у прање новца односе се и на коруптивне активности лица која су била на руководећим позицијама у правним лицима и манипулацију приликом стицања власништва у одређеним компанијама, закључивања фиктивних уговора или пружања помоћи лицима која су повезана са лицима из криминалног миљеа.

¹¹¹ Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прање новца за 2013. годину. стр 2-3

Поред непознатог порекла средстава, велики број предмета је анализиран због сумње у фиктивне преносе новца између правних лица, тј. да се преко фиктивне привредне активности - промета роба, новац преноси између повезаних правних лица, а затим се готовински подиже са рачуна. Постоји сумња да је стварни власник оф-шор компаније и домаћег правног лица исто лице и да се на овај начин новац из нелегалних активности враћа у земљу.¹¹²

У току 2015. године, у Управи је поступано по укупно 1.109 предмета: 983 нових предмета на иницијативу других државних органа, надзорних органа, захтева страних финансијско-обавештајних служби и на основу анализе сумњивих и готовинских извештаја обвезника и 126 предмета који су отворени претходних година. Највећи број захтева за доставу података упућених од државних органа односио се на сумњу да су извршена следећа претходна кривична дела: пореска утаја, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, злоупотреба овлашћења у привреди, тероризам и финансирање тероризма злоупотреба одговорног лица, недозвољен прелазак преко државне границе и трговина људима, разне врсте превара итд. Код највећег броја предмета сумња се у економску оправданост извршења трансакција, порекло средстава која се уплаћују на рачуне, фиктиван промет роба и услуга, симуловане правне послове.

Велики број предмета је анализиран због сумње у симуловане пословне односе односно преносе новца по фиктивним основама. Најчешће се ради о уплатама готовине непознатог порекла које физичка лица врше на рачуне правних лица, које затим прате преноси новца између два или више често повезаних правних лица, чији је крајњи циљ унос готовине сумњивог порекла у легалне новчане токове. На пример, у претходној години је уочено да се често од стране обвезника као сумњиве активности пријављују значајне уплате позајмица оснивача за ликвидност у корист правних лица регистрованих за грађевинску делатност. Велики број захтева упућених Управи односио се и на злоупотребе положаја одговорних лица у предузећима од стране директора и извлачење средстава из истих. Тако прибављена средства се затим најчешће користе за личне потребе физичких лица.

Због актуелне мигрантске кризе у свету и кретања миграната у значајном броју кроз Републику Србију, велика пажња се посвећује и праћењу трансакција које та лица врше прелазећи нашу територију. Наиме, због опасности од могућих терористичких активности и финансирања истих, као и кријумчарења људи и трговине људима, са

¹¹² Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2014. годину. стр 7-8

посебном пажњом и хитноћу анализирају се трансакције лица која се доводе у везу са тзв. критичним подручјима.¹¹³

У табели 1 су по годинама приказани укупан број пријављених лица за кривично дело прање новца, број оптужених лица, као и њихов број у односу на укупан број пријављених, што је представљено процентима. Дат је и број осуђених лица, као и проценат тих лица у односу на укупан број пријављених. Вредности у табели су веома мале, крећу се до треће десетице и не одсликавају реално стање распрострањености прања новца, због сигурног постојања високе тамне бројке.

Табела 1: Број пријављених, оптужених и осуђених лица од 2011. до 2015. године¹¹⁴

Година	Број пријављених лица	Број оптужених лица	Процент оптужених лица	Број осуђених лица	Процент осуђених лица
2011	23	4	17.39%	3	13.04%
2012	21	2	9.52%	1	4.76%
2013	3	10	333.33%	3	100.00%
2014	9	2	22.22%	2	22.22%
2015	14	8	57.14%	2	14.29%

Број пријављених лица се мењао током година. Највиши је био 2011. године, а најнижи 2013. Евидентан је пад броја пријављених 2013. и 2014. године, а потом је повећан 2015. године, али не као 2011. и 2012. Можемо извести три могућа закључка:

1. Да су државни органи који се баве сузбијањем прања новца били продуктивнији у откривању овог дела 2011., 2012. и 2015. године, а мање продуктивни 2013. и 2014. године. Притом нису били довољно ефикасни у оптуживању и доказивању током свих пет година.
2. Државни органи који се баве сузбијањем прања новца су успели да превентивно делују на учиниоце овог кривичног дела, па је број откривених дела мањи јер им се учесталост смањила.
3. Да постоји висока тамна бројка криминалитета и да се прање новца, због вештине учинилаца, не открива.

Други закључак тешко може бити исправан, али први је сигурно тачан, уз то да криминалци користе различите начине прања новца којима се тешко може ући у траг,

¹¹³ Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2015. годину. стр 8-9

¹¹⁴ Извор: Републички завод за статистику

док су надлежни државни органи са друге стране принуђени да поштују постојеће правне прописе и законске процедуре чиме су ограничени у откривању и доказивању прања новца.

Подаци из табеле добро описују тежину доказивања овог кривичног дела. Примећује се да је број пријављених лица за три године (2011. 2012. и 2015.) био много већи од броја осуђених лица. И број оптужених лица је мали. Укупан број пријављених лица за наведени период је 70 лица, а број оптужених је 26, што је 37,14 %. Године 2013 проценат оптужених је био 333,33 % зато што се кривични поступци воде више година, па се број пријаве преносе из једне у другу годину. Тада је опао и број пријављених.

Процент осуђених се током година мењао у процентима, али је сваки пут био до 22,22 %, осим 2013. године, када је достигао 100 %. Број осуђених лица је 11, што у односу на 70 представља 15,71 %. Ако имамо у виду да постоји тамна бројка и да је само 15,71 % учинилаца осуђено, долазимо до закључка да су учиниоци кривичног дела прања новца недоступни правди, и да је исплативо бавити се прањем новца. Не можемо разматрати да ли је овакво стање последица креативности учинилаца или корупције државних службеника, али треба и то имати у виду.

X ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Праће новца је, само по себи, изузетно негативна друштвена појава која за свој настанак и развој користи повољне услове у датом друштву и времену, константно се развијајући и попримајући нове форме. Као појава има тенденцију да се све више интернационализује и поприма облик транснационалног организованог криминалитета, прилагођавајући се приликама које постоје не само унутар једне земље, већ и на међународном плану. Облици ове организоване криминалне делатности нису увек лако уочљиви и препознатљиви, о чему говоре бројни примери из праксе, што свакако знатно отежава како националне тако и међународне напоре у предузимању мера за ефикасно спречавање и сузбијање ове појаве.

На основу свега изложеног, можемо констатовати да не постоји јединствена - дефиниција прања новца на међународном плану, али да се бројни аутори, како домаћи тако и страни, слажу око одређених елемената који карактеришу праће новца као кривично дело и као друштвену појаву.

Када се ради о законском одређењу кривичног дела прања новца, може се уочити да је сама чињеница да је праће новца постало озбиљан међународни проблем наметнула потребу да и национална законодавства ускладе своје законске одредбе са међународним конвенцијама која регулишу питања прања новца. То истиче да наша, као и остале земље у региону, прате савремене тенденције земаља у свету које се односе на све аспекте спречавања и сузбијања ове негативне појаве.

Даље, што се тиче односа прања новца са организованим криминалом и корупцијом можемо закључити да се праће новца и корупција јављају као једна од функција организованог криминала у његовом настојању ка стицању криминалног профита који представља извор његове економске моћи. На тај начин организовани криминал све више постаје неформални центар (све више транснационалне) финансијске моћи. Што се тиче везе са финансирањем терористичких активности, ту је ствар јасна – „прљави новац“ у рукама криминалних организација може послужити као средство финансирања терориста ради остварења циљева које криминалне организације не могу остварити радњама које чине суштину њиховог модус операндија. Истовремено, и саме терористичке организације се могу бавити прањем новца како би дошле до неопходних финансијских средстава.

Саме последице прања новца су многобројне и јављају се у различитим облицима и на различите начине, али све заједно имају један заједнички ефекат у односу на државу и међународну заједницу који се огледа у дестабилизацији и преображају постојеће социјалне структуре стварањем нових друштвених група богаташа.

На крају, можемо констатовати да процес прања новца представља комплексан, динамичан и озбиљан изазов како за државе, тако и за целокупну међународну заједницу. Националне стратегије нису довољне у борби против овог проблема. Да бисмо му се успешно супротставили потребни су наднационални приступ и стратегија за борбу са овим проблемом. Због његовог транснационалног карактера, прикривеног вршења, способности прилагођавања различитим друштвеним променама, токовима и временима и многих других особина, усаглашавање прописа везаних за пружање правне помоћи у истрази, гоњењу и судским поступцима и међународна сарадња су једна од основних претпоставки за успешну борбу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Baker Raymond, The Biggest Loophole in the Free-Market System, 1999, Washington Quarterly, стр. 29-46;
2. Бановић Божидар, Обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета, Београд, 2002, Виша школа унутрашњих послова;
3. Bartlett Brent, The negative effects of money laundering on economic development, 2002, International Economics Group;
4. Бошковић Горан, Организовани криминал – друго, измењено и допуњено издање, Београд, 2014, Криминалистичко-полицијска академија;
5. Бошковић Горан, Прање новца – монографија, Београд, 2005, БеоСинг;
6. Бошковић Мићо, Актуелни проблеми сузбијања прања новца, Београд, 2001, Безбедност, МУП Републике Србије, број 5, стр. 585-586;
7. Брцански Бранислав, Основне карактеристике и последице прања новца на глобалном тржишту, 2011, Економски факултет Универзитета у Новом Саду;
8. Динић Јелена, Прање новца као економска димензија тероризма, Правни факултет Свеучилишта Ријека, 2016, бр. 2, стр. 967-980
9. Ђурђевић Драган, Љутић Ивана, Београд, 2015, Корпоративна одговорност и превенција прања новца;
10. Ђорђевић Ђорђе, Кривично право – посебни део, Београд, 2011, Криминалистичко-полицијска академија;
11. Игњатовић Ђорђе, Организовани криминалитет, Београд, 1998,;
12. Јовашевић Драган, Костић Миомира, Политика сузбијања криминалитета, 2012, Правни факултет Универзитета у Нишу;
13. Јовашевић Драган, Лексикон кривичног права, Београд, 2006, Службени лист СРЈ;
14. Коларић Драгана, Борба против прања новца у националном и међународном кривичном праву, Наука безбедност полиција, Београд, 2007, бр. 2, стр. 61-82;
15. Кулић Мирко, Прање новца, Привредни криминал и корупција, Београд, 2001, Институт за криминолошка и социолошка истраживања;
16. Лазаревић Љубиша, Коментар Кривичног законика, Београд, 2011, Правни факултет Универзитета Унион;
17. Мијалковић Саша, Национална безбедност – треће, измењено и допуњено издање, Београд, 2015, Криминалистичко полицијска академија;
18. Петровић Драгана, О проучавању савремених форми привредног криминалитета, Београд – прање новца, 2010, Страни правни живот, бр. 3, стр. 161-182;
19. Review of FATF Anti-Money Laundering Systems and Mutual Evaluation Procedures 1992-1999, Paris;
20. Стојановић Зоран, Коментар Кривичног законика, Београд, 2009, Службени гласник РС;
21. Теофиловић Небојша, Јелачић Миленко, Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупције и прања новца, Београд, 2006. Полицијска академија;
22. The Wall Street Journal, 2014;
23. Unger Brigitte, The Scale and Impacts of Money Laundering, Cheltenham, 2007, Edward Edgar Publishing;

24. Фијат Љиљана, Чудан Александар, Томашевић Стеван, Спорт без игре – прање новца, Нови Сад, 2014, Факултет за спорт и туризам, TIMS Acta 8, стр. 117-128;
25. Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies for 2001-2002, Paris;
26. Henry James, The Price of Offshore Revisited, 2012, Tax Justice Network;
27. Цветковић Драган, Обрадовић Милоје, Економски аспект прања новца и проблем његове квантификације, Београд, 2012, Службени гласник РС;
28. Циндори, Соња, Петровић Татјана, Индикатори ризичности банкарског сектора у оквирима превенције прања новца, 2016, Зборник Правног факултета у Загребу, стр. 761-784

ОСТАЛА ИСТРАЖИВАЧКА ГРАЂА

1. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр.14/90.
2. Билтен Апелационог суда у Новом Саду, Intermex, Нови Сад, бр. 1/2010, судија Снежана Лековић – Финансијски криминал (прање новца).
3. Билтен Врховног Касационог суда, Intermex, Београд, бр. 2/2011, судија Биљана Синановић – Прање новца.
4. Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2011. годину.
5. Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2012. годину.
6. Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2013. годину.
7. Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2014. годину.
8. Годишњи извештај о раду Управе за спречавање прања новца за 2015. годину.
9. Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма. Службени гласник РС бр. 20/09, 72/09, 91/10 и 139/2014.
10. Закон о потврђивању конвенције о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 7/2002 и 18/2005.
11. Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016.
12. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/01.
13. Републички завод за статистику. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији 2011 – пријаве, оптужења и осуде, Београд, 2012,
14. Републички завод за статистику. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији 2012 – пријаве, оптужења и осуде, Београд, 2013,
15. Републички завод за статистику. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији 2013 – пријаве, оптужења и осуде, Београд, 2014,
16. Републички завод за статистику. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији 2014 – пријаве, оптужења и осуде, Београд, 2015,
17. Републички завод за статистику. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији 2015 – пријаве, оптужења и осуде, Београд, 2016,

САЖЕТАК

Праће новца је у данашње време изузетно распрострањена појава. Појављује као пратећи облик организованог криминала који криминалним организацијама омогућава легализацију средстава стечених криминалном делатношћу. Облици ове организоване криминалне делатности нису увек лако уочљиви и препознатљиви, о чему говоре бројни примери из праксе, што свакако знатно отежава како националне тако и међународне напоре у предузимању мера за ефикасно спречавање и сузбијање ове појаве.

Праће новца је део привредног криминалитета и према степену друштвене опасности спада у најтежи вид овог криминалитета, јер погађа основне темеље државе и њеног привредног система. Оно је пратећа појава савремених облика криминалитета. Саме последице прања новца су многобројне и јављају се у различитим облицима и на различите начине, али све заједно имају један заједнички ефекат у односу на државу и међународну заједницу који се огледа у дестабилизацији и преображају постојеће социјалне структуре стварањем нових друштвених група богаташа.

Проблеми прања новца погађају цео свет, те се све земље боре да искорене овај тип криминала. Земље које се неадекватно супротставе прању новца су у великом проблему, јер нису интересантне за стране инвестиције, па су зато осуђене на економску пропаст.

С обзиром да је праће новца глобални проблем, неопходно је деловати и на плану јачања међународне сарадње у овој области како би се постигао успех у његовом решавању. У овој борби свака држава мора да има помоћ других држава, као и целе међународне заједнице, из разлога што криминалитет, а нарочито организовани, не познаје границе. На крају, можемо констатовати да процес прања новца представља комплексан, динамичан и озбиљан изазов како за државе, тако и за целокупну међународну заједницу. Националне стратегије нису довољне у борби против овог проблема. Да бисмо му се успешно супротставили потребни су наднационални приступ и стратегија за борбу са овим проблемом.

У раду су дефинисана и анализирана, поред самог појма прања новца, и кључна обележја појавних облика овог кривичног дела у нашој земљи, улога организованих криминалних група у самом процесу прања новца, детаљно је анализиран сам процес прања новца, облици и технике прања новца, као и улога организованих криминалних

група у целом процесу, затим веза између прања новца, корупције и финансирања тероризма, као и последице које сам процес прања новца оставља на националном и међународном нивоу. На крају рада су анализирани превентивни и репресивни методи којима се смањују могућности за прање новца, откривају учиниоци и разјашњава криминална делатност која је повезана са прањем новца.

На крају, треба истаћи да је поред имплементације међународних стандарда у сопствено законодавство, Србија донела и Националну стратегију за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

Кључне речи: прање новца, сумњиве трансакције, организовани криминал, финансирање тероризма, спречавање прања новца.

SUMMARY

Criminal act money laundering

Money laundering is nowadays a very widespread phenomenon. Appears as an accompanying form of organized crime which enables criminal organizations to legalize funds acquired through criminal activity. The forms of this organized criminal activity are not always easily visible and recognizable, as illustrated by numerous examples from practice, which certainly greatly complicates both national and international efforts in taking measures to effectively prevent and suppress this phenomenon.

Money laundering is a part of economic crime and, according to the degree of social danger, is one of the most serious aspects of this crime, because it affects the basic foundations of the state and its economic system. It is the emergence of modern forms of crime. The very consequences of money laundering are numerous and occur in different forms and in different ways, but they all together have a common effect in relation to the state and international community that is reflected in the destabilization and transform the existing social structures by creating new social groups of rich people.

Problems of money laundering affect the whole world, and all countries are struggling to root out this type of crime. Countries that are inadequately opposed to money laundering are in a big problem because they are not interested in foreign investments, and therefore they are doomed to economic failure.

Since money laundering is a global problem, it is also necessary to work on strengthening international cooperation in this area in order to achieve success in its resolution. In this fight, each state must have the help of other states, as well as the entire international community, because crime, and especially organized one, does not know about borders. At the end, we can say that the money laundering process is a complex, dynamic and serious challenge for both the state and the entire international community. National strategies are not enough to combat this problem. In order to successfully resist it, we need a supranational approach and a strategy to combat this problem.

In addition to the notion of money laundering and the key features of the forms of this crime in our country, the role of organized criminal groups in the money laundering process has been defined and analyzed in detail, analyzing the process of money laundering, forms and techniques of money laundering, and as the role of organized criminal groups throughout

the process, then the link between money laundering, corruption and terrorist financing, as well as the consequences that the money laundering process leaves at the national and international levels. At the end of the work, preventive and repressive methods have been analyzed to reduce money laundering opportunities, reveal offenders and clarify criminal activity related to money laundering.

In the end, it should be noted that in addition to the implementation of international standards in its own legislation, Serbia adopted the National Strategy for the Fight against Money Laundering and Financing of Terrorism.

Keywords: money laundering, suspicious transactions, organized crime, terrorist financing, money laundering prevention.

БИОГРАФИЈА

Стефан Такић је рођен 08.02.1992. године, у Лесковцу. Основну школу је 2007. године завршио у Власотинцу, а средњу – гимназију 2011. године, такође у Власотинцу. 2011. године је уписао основне академске студије на Криминалистичко-полицијској академији у Београду, које је завршио у року, 2015. године, стекавши звање дипломирани криминалиста. Мастер академске студије је уписао на Правном факултету Универзитета у Нишу 2015. године. Од марта 2017. године ради у Полицијској управи у Лесковцу – Полицијска испостава Југ, као полицијски службеник. Говори енглески и шпански језик.

Током студирања на Криминалистичко-полицијској академији за време трајања ванредне ситуације учествовао је у акцијама санирања последица због поплава у мају 2014. године.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Стефан Такић

Наслов мастер рада: Кривично дело прања новца

Ментор: доц. др Душица Миладиновић-Стефановић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом Кривично дело прања новца

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Стефан Такић

У Нишу, _____

Потпис аутора
